

Om Oprindelsen til Sagnet om de guldgravende Myrer.

Af Professor Dr. F. Schiern.

I.

Den ældste græske Forfatter, der omtaler de guldgravende Myrer, er Herodot. Han har her, som paa mange andre Steder i sin Historie, nogle Episoder i sin Fortælling, han indskyder i sin Skildring af de guldgravende Myrers Færd dels en Beskrivelse af Kamelen, dels Bemærkninger om Morgenheden i Orienten, begrundede i hans Ubekjendtskab med en virkelig mathematisk Geographi. Med Udeladelse af disse Episoder læser man saaledes hos ham:

«Andre Indiere støde som Naboer op til Staden Kaspatyros og til det paktyiske Landskab, idet de boe Nordvest og Nord for de øvrige Indiere, og have omtrent samme Levemaade som Baktrierne. Disse ere baade de stridbareste af alle Indierne, og dem er det, der drage ud efter Guldet. Henved dette Strøg (*κατὰ γὰρ τοῦτο*) findes der nemlig Sandørken, og i denne Udørken og Sandet forekommer der Myrer, der i Størrelse ere mindre end Hunde, men større end Ræve; der gives endog nogle af dem hos Persernes Konge, som man nemlig har hidbragt fangne derfra. Disse Myrer gjøre sig Boliger under Jorden, idet de opgrave Sandet paa samme Maade som de i Hellas, hvilke de i Udseende ogsaa ere særdeles lige. Det op-

gravede Sand er guldholdigt. Efter dette Sand sendes Indierne til Ørkenen, og Enhver kobbler da tre Kameler sammen, nemlig en Han paa hver Side, som han fører ved en Strikke, og en Hun i Midten. Denne sætter han sig selv op paa, efter at have gjort sig Flid for at faae en saadan i Kobbelet, der ganske nylig har folet; thi deres Hunkameler ere i Hurtighed ikke tilbagestaaende for Hestene, men desuagtet langt stærkere til at bære Byrder.

Naar nu Indierne komme til Egnen, have de Skindposer med, og naar de have fyldt disse med Sandet, drage de derpaa i største Hast tilbage; thi, efter hvad der siges af Perserne, saasnart Myrerne lugte, at de ere i Nærheden, forfølge de dem, og de ere af en Hurtighed, hvormed Intet kan maale sig, saaledes at, dersom Indierne ikke faae Forspring paa Veien, medens Myrerne samle sig, vilde ikke en Eneste af dem slippe frelst derfra. Han-Kamelerne — sige de — trækkes derfor ikke begge tilsammen, fordi de ikke ere saa raske til at løbe som Hunnerne og blive udmattede, medens Hunkamelerne ved at huske paa deres efterladte Unger ingen Frist give sig. Paa denne Maade forskaffe Indierne sig, eftersom Perserne sige, det Meste af Guldet; Noget bliver dog ogsaa opgravet i deres eget Land, men dette er mere sjældent¹⁾.

Dette er Fortællingen om de guldgravende Myrer hos den vidtbereiste Herodot, «sine Dages Humboldt», der under Forarbejderne til det herlige Værk, hvori de geographiske og ethno-

¹⁾ Herod. III, 102—105. Herodot, der, som han selv bemærker, har faaet sin Beretning om de guldgravende Myrer gennem Perserne, har vel snarest hørt disse fremhæve Dromedarens Hurtighed. I sit Skrift om Persien skriver Dr. Jakob Edouard Polak — tidligere Livlæge hos Shahen og Lærer ved den medicinske Skole i Teheran —: «Das Dromedar (dschemazeh) zeichnet sich vor dem Kamel, welches ohne Uebermüdung höchstens 5 Meilen des Tages zurücklegen kann, durch erstaunliche Raschheit und Ausdauer im Laufen aus, weshalb man sich desselben in den Sandwüsten der östlichen Provinzen zu Kurierritten bedient» (Persien, das Land und seine Bewohner. Ethnographische Schilderungen. Leipzig. 1865. II, 99.).

graphiske Notitser næsten kunne maale sig med det historiske Element, og som en god Genius har bevaret indtil vore Dage, ogsaa var kommen til Susa. Hvad han her ikke selv kunde undersøge, men hvorom han maatte lade det beroe med at høre Perserne fortælle, gjenfindes eller gjenkjendes hos mange senere græskskrivende Forfattere. De voldsomme, guldgravende Myrer omtales saaledes hos Strabo, Arrian, Dio Chrysostomus, Flavius Philostratus den Ældre, Clemens Alexandrinus, Ælian, Harpokration, Themistius Euphrades, Heliodorus fra Emesa, Joannes Tzetzes, ligeledes hos Pseudo-Kallisthenes og hos Scholiasten til Sophokles's Antigone¹⁾. Hvor rodfæstet Sagnet forud var blevet hos Grækerne, viser blandt de nævnte Forfattere ingen bedre end Harpokration, naar han under Henviisning til de komiske Digteres Snerten beretter om et frugtesløst Felttog af Athenienserne, hvortil disse «Kekrops's Ætlinger» vare dragne ud i fuld Rustning og med Proviant for tre Dage: »Der udbredte sig engang», saaledes indledes hans Beretning, «et Rygte blandt Athenienserne om, at man paa Hymettos havde seet en Mængde Guldsand, og at det blev bevogtet af de stridbare Myrer. De grebe da til Vaaben og droge ud imod dem. Men da de vare vendte tilbage med uforrettet Sag og havde døiet Ondt til ingen Nytte, spottede de selv hinanden sigende: Du troede, at Du skulde til at smelte Guld.» Sagnet om de guldgravende Myrer udbredtes ogsaa blandt Romerne, som forskjellige Skrifter af romerske Forfattere vise, saaledes Propertius's

¹⁾ Strab. II, 1. XV, I. Arrian. de Exped. Alexandr. V, 4. Indica. c. 5. Dio Chrysostom. Orat. XXXV. Philostrat. de Vita Apollonii Tyan. VI, 1. Clem. Alex. Pæd. II, 12. Ælian. de N. A. XV, 14. Harpokrat. s. v. χρυσοχοίῳν. Themist. Orat. XXVII. Heliodor. X, 26. Tzetz. Chil. XII, 330—340. Pseudo-Callisth. II, 29. Schol. ad Sophocl. Antig. v. 1025. Medens Indierne ifølge Herodot drage ud mod de guldgravende Myrer med Kameler, og hos Strabo — ligesom senere hos de arabiske Forfattere — i Almindelighed siges at drage ud mod dem med «Lastdyr» (ὑποζυγίῳς), lader Dio Chrysostomus Myrernes Fjender komme med «Vogne, forspændte med de hurtigste Heste» (ἐφ' ἀρμάτων ὑποζεύξαντες ἕππους ταχίστους).

Digte, Pomponius Melas Geographi, den ældre Plinius's Naturhistorie, Julius Solinus's Notitssamlinger¹⁾. Af latinske Skrifter fra Middelalderen, der senere ogsaa fortælle om de vidunderlig store, guldgravende Myrer, kan her nævnes den Kosmographi, der selv udgiver sig for en Oversættelse eller Omarbejdelse af et oprindeligt græsk Værk af en Istrier Aethikus, men som hvis Oversætter eller Omarbejder man i alt Fald kun med Urette har villet nævne Kirkefaderen Hieronymus, fremdeles Biskop Isidor af Seville's Origines, en Liber de Monstris et Belluis, der af Berger de Xivrey, dens første Udgiver, henføres til det tiende Aarhundrede, det store Opus de Animalibus af Albertus Magnus og den saakaldte Epistola Presbyteri Johannis, paa hvis Tilværelse som en Præstekonge over en christen Stat i det fjerde Asien Middelalderen længe troede²⁾. Ogsaa til Araberne kom

¹⁾ Propert. Eleg. III, 13. Pomp. Mel. III, 7. Plin. H. N. XI, 36. XXXIII, 21. Solin. c. 30. Naar Solinus, ligesom senere Isidor af Sevilla, der følger ham, hensætter de guldgravende Myrer til Æthiopien i Stedet for til Indien, er Forvexlingen her opstaaet ved den Maade, hvorpaa Herodot (III, 101. VII, 71.) brugte det æthiopiske Navn i sin Omtale af den ogsaa ved sort Hudfarve betegnede, fra den ariske Stamme forskellige, oprindelige Befolkning i Indien. Det er formodentlig ogsaa ved en Tilbagevirkning af denne Udtryksmaade, at Æthiopien derefter bliver nævnt som det indre Indien (ἡ ἐνδοτέρω Ἰνδία) hos kirkelige Forfattere (Socr. Hist. Eccles. I, 19. Theod. I, 23. Theoph. I, 35.), og at ligeledes Habessynien — ved Siden af Stor-Indien (Inde greigneur) eller For-Indien og af Lille-Indien (Inde mehour) eller Bag-Indien — bliver nævnt som det mellemste Indien (la moienne Inde) af Marco Polo (Le Livre de Marco Polo, redigé en français sous sa dictée en 1298 par Rusticon de Pise, publié pour la première fois d'après trois manuscrits inédits de la Bibliothèque impériale de Paris paa G. Pauthier. Paris. 1865. II, 688, 690.).

²⁾ Aethic. Cosmogr. IV, 105. Isidor. Hisp. Orig. XII, 3. Isidori Hispaliensis Originum Libri viginti. Opera atque industria Bonaventuræ Vulcanii Brugensis. Basileæ. 1577. fol. p. 286. De Monstris et Belluis. II, 15, hos Berger de Xivrey, Traditions Tératologiques. Paris. 1836. p. 259. Opus Alberti Magni Philosophi de Animalibus. Mantuæ. 1479. fol. p. 299. Udtoget af Epistola Presbyteri Johannis i Anmærkningerne til Tschuckes Udgate af Meia (Lipsiæ. 1806.). III, 3, 245. Dette Udtog er af Tschucke meddeelt efter en Afskrift i en Codex i Meissen og citeres her, fordi Stedet om de guldgravende Myrer mangler i den Text, hvorefter den hele Epistola Pres-

Sagnet, det blev optaget i arabiske Skrifter. Ligesom Orientens Plinius, Zacharjah ben Muhamed al Qaswini, der var fra Byen Qaswin i Persien, i det trettende Aarhundrede meddeler Fortællingen i «Bogen om Landenes Mindesmærker», saaledes meddeles den endnu i det femtende Aarhundrede af hans Epitomator 'Abd ar Rachid ben Saleh, bekendtere under Navnet Baquwi, idet Staden Baqu ved det kaspiske Hav var hans Fødeby. Begge vide at fortælle om de uhyre store, guldgravende Myrer og om, hvorledes Indierne gjerne tage Guldet fra disse, naar de hvile sig i deres Huller under Jorden, og derpaa iilsomt drage sig tilbage af Frygt for, at «Insekterne» skulde komme ud af deres Huller og sluge dem¹). Hos de osmanniske Tyrker havde Fortællingen endnu hjemme i det sextende Aarhundrede, saaledes som det kan sluttes af en Yttring af Busbek, der i længere Tid havde levet i Konstantinopel som den tydske Keisers Gesandt hos Sultanen, og hvis Ord om en saadan vidunderlig stor «indisk Myre» derefter i Slutningen af det samme Aarhundrede gjentages af de Thou²).

Saaledes har dette Sagn altsaa holdt sig over to tusind Aar. Det er i denne lange Tid blevet arvet fra Slægt til Slægt, fra Stamme til Stamme. Naar man undtager den kritiske Strabo, der med Ringeagt stemplede Fortællingen som et Digt, som et tomt Digt, og derfor har forsmaaet at eftergranske dets Oprindelse,

---

byteri Johannis er bleven trykt af G. Oppert, Der Presbyter Johannes in Sage und Geschichte. Berlin. 1864. S. 168—179. Ifølge Presbyter Johannes skulde det være Elephanter, som Indierne medbragte paa deres Tog mod Myrerne: «In nocte autem veniunt homines de cunctis civitatibus ad colligendum aurum et imponunt elephantibus.»

¹) Brudstykket af Qaswinis geographiske Lexikon hos Gildemeister, *Scriptorum Arabum de rebus Indicis loci et opuscula inedita*. Bonnæ. 1838. p. 220—221. Baquwis «Udtog om Mærkværdigheder og den almægtige Herres Vidundere», oversat af de Guignes i *Notices et Extraits des Manuscrits de la Bibliothèque du Roi*. Tom. II (Paris. 1789.), p. 420.

²) Busbeks Brev, dateret den 16de December 1562, i Gisleirii Busbecquii *Omnia quæ exstant*. Lugduni Batavorum. 1633. p. 343. Aug. Thuani *Historiarum sui temporis Opera*. Offenbachi. 1609. fol. p. 490.

og ligeledes Albertus Magnus, der til sin Gjengivelse af Sagnet gjør denne Tilføielse: «Sed hoc non satis est probatum per experimentum», fremsætte de andre Forfattere ingen Tvivl om Fortællingens Paalidelighed. Den fjerne Oldtid, i hvis Øine Tranerne formaaede, som det allerede hedder i Iliaden,

«Død og Fordærv at bringe Pymæernes Puslingslægter»¹⁾,

fandt det ikke vanskeligere at troe paa de kæmpestore Myrers Overlegenhed lige over for de flygtende Indiere; med den samme Tillid modtog Middelalderen de gamle Traditioner fra Orienten, den har troet paa de guldgravende Myrer, som man troede paa Eenhjørningen, der endnu staaer i Skotlands Vaaben, eller som man talte om et Blik som en Basilisks eller om at stige af Asken som en Phoenix. At troe paa Kampene mellem de guldgravende Myrer og Indierne passede for de Tider, der i Kampene mellem forskellige Arter af virkelige Myrer troede at see Varsler om forestaaende Statsomvæltninger, som naar t. Ex. Sveriges Primas, Erkebiskoppen af Upsala, Olaus Magnus, endnu i det 16de Aarhundrede, i sit i Rom trykte Værk: «De Gentibus Septentrionalibus», i det næstsidste Capitel, der handler «Om Myrerne», udtyder to Myrekampe, som man i Aaret 1521 havde iagttaget i Upsala og i Stockholm, eller, som han udtrykker sig, «dette paa to Steder iagttagne Vidunder» — som en Bebudelse af Christiern den Andens paafølgende Fald²⁾.

II.

Da de kritiske Tider vare begyndte, da Herodot ogsaa fik kritiske Fortolkere, kan man ikke sige, at Naiviteten med Eet

¹⁾ Iliad. III, 6.

²⁾ Hoc genus portenti binis in locis, Upsaliæ scilicet et Holmiæ, MDXXI notatum est contigisse, quando rex Daniæ Christiernus II ab incolis Suetiæ e regnis Gothorum ac Sueonum expulsus est atque omnibus fortunis spoliatus. Historia de Gentibus Septentrionalibus, earum diversis statibus, conditionibus, moribus, ritibus. Autore Olao Magno, Gotho, Archiepiscopo Upsaliensi, Suetiæ et Gothiæ Primate. Romæ. 1555. fol. p. 799.

forsvinder. Ligesom Ulysses Aldovrandi i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede har udtalt sig mod heelt at opgive Troen paa de kæmpestore indiske Myrer, der, naar Indierne vilde borttage Guldet, viste sig som en Plage for disse¹⁾, saaledes finder man endnu i Slutningen af det forrige Aarhundrede, da Larcher udgav sin franske Oversættelse af Herodot, denne lærde Akademiker midt i Paris paa det samme Standpunkt, ogsaa han advarer mod at nære for stor Skepsis mod Fortællingen, som den findes given hos Herodot²⁾, og da Major James Rennel to Aar senere, i Aaret 1788, udgav sin «Memoir of a Map of Hindostan», anerkjendte han vel Overdrivelse i de Gamles Fremstilling, men udtalte sig ikke desto mindre bestemt derhen, at ved de for Indierne saa farlige Modstandere meentes Termitterne eller de saakaldte hvide Myrer³⁾.

I det nittende Aarhundrede, da man endelig kom saa vidt ikke længer at tænke sig virkelige Myrer ved de Guldgravere, der viste sig saa farlige for dem, som hjemsøgte dem, har man i Almindelighed villet gjøre den Mening gjældende, at der her kun forelaa en Forvexling af Navnet paa en Myre med Navnet paa et større Dyr. Af ansete Forfattere, der have vedkjendt sig denne Anskuelse, kan her henvises til Friederich Heinrich Link, Carl Ritter og Alexander von Humboldt⁴⁾. Da Fortællingen iøvrigt

1) Etenim fieri potest formicas ibi incredibili esse magnitudine — itaque magnitudinem illarum admitto. De animalibus insectis Authore Ulysse Aldovrando. Bononiæ. 1602. fol. p. 515.

2) La plupart des lecteurs seront tentés de regarder ces fourmis comme un animal fabuleux. M. de Thou, auteur digne de foi, raconte cependant, que Shah Thomas, Sophi de Perse, envoya à Soliman en 1559 un pareil fourmi. Histoire d'Hérodote, traduite du Grec, par M. Larcher. Tome troisième (Paris. 1786.), p. 339.

3) Monstrous ants, by which the Termites or white ants are meant. Rennel, Memoir of a Map of Hindostan or the Mogul Empire, with an Introduction illustrative of the Geography and present Division of that Country. London. 1788. Introduction. p. XXIX

4) Vielleicht trug eine Aehnlichkeit von Benennungen in verschiedenen Sprachen zu solchen Verwechslungen bei. Link, Die Urwelt und das Alterthum, erläutert durch die Naturkunde. Berlin. 1821—1822. I, 258.

deels kunde antages at have naaet de vesterlandske Folk fra Perserne, hvis Fortælling Herodot paaberaabte sig, deels enten igjennem disses Mund eller direkte at stamme fra, hvad man havde hørt af Indierne selv, have Nogle søgt Forklaringen i en Forvexling af to hinanden nærliggende persiske Ord, og Andre derimod antaget, at der her var Spørgsmaal om en Sammenblanding af et Par indiske Ord, der havde lignet hinanden. Samuel Wahl har saaledes, for derved at oplyse Oprindelsen til den gamle Fortælling, sammenlignet det persiske Navn paa en Myre med en formeentlig persisk Benævnelse paa et vildt Dyr¹⁾, medens Wilford troer at løse Gaaden ved at sammenstille Navnet paa en Myre i Hindi eller det ældste Hindostanske med et temmelig eenslydende Navn paa en Panther²⁾.

I Forbindelse med denne Forklaringsmaade, eller ogsaa uden Forudsætningen om en vildledende Ordlighed, er det tillige blevet antaget, at ogsaa en vis Væsenslighed mellem en Myre og et større Dyr har, ved dettes Beskrivelse, enten yderligere næret Misforstaaelsen eller ladet samme opstaae. En saadan formeentlig Lighed har man især villet finde i den Maade, hvorpaa det større Dyr kan have gravet sig sine Huler eller med andet Formaal opgravet Jorden. Hos Grev Veltheim findes saaledes den Formodning, at der egentlig maa være talt om Korskræven, der gjerne søger sit Ophold under Jorden og derfor ligesom Myrerne opkaster store Jord- og Sandhøie³⁾. Wahl meente, at der oprindeligt var sigtet til en Hyæne⁴⁾, og Kruse

---

Wie leicht war eine blosser Namenverwechslung, oder eine falsche Uebersetzung. Ritter, Die Erdkunde in Verhältniss zur Natur und zur Geschichte des Menschen. Berlin. 1822—59. III, 659. Wegen des zufälligen Doppelsinnes von Thiernamen. A. v. Humboldt, Kosmos, Entwurf einer physischen Weltbeschreibung. Stuttgart und Tübingen. 1845—1862. II, 176.

¹⁾ Wahl, Erdbeschreibung von Ostindien. Hamburg. 1805—1807. II, 486.

²⁾ Wilford, On the ancient Geography of India, i Asiatic Researches. T. XIV (Calcutta. 1822.), p. 467.

³⁾ Sammlung einiger Aufsätze historischen, mineralogischen und ähnlichen Inhalts von A. F. Grafen von Veltheim. Helmstedt. II, 79.

⁴⁾ Wahl, Erdbeschreibung von Ostindien. II, 485.

har antaget, at der egentlig har været tænkt paa en Schakal¹⁾. I en Art af Hamsteren har Heeren²⁾, i en Art Murmeldyr have Link, Vigne, Peschel og Lassen villet finde det Dyr, hvorved Guldet blev opgravet³⁾. Carl Ritter og Alexander Cunningham have endelig som dette alternativt fremdraget enten et Murmeldyr eller Pibeharen (Lagomys⁴⁾); og hele denne Forklaringsmaade, hvorefter det skulde have været den opkastede, guldblandede Jord, der havde kunnet veilede de guldsøgende Indiere og foranlediget Myresagnets Indbringelse i den gamle Fortælling, har Alexander v. Humboldt villet støtte ved en af sine Jagttagelser fra det nordlige Mexiko: «Det har», siger han, «været mig paafaldende at see, at Myrerne i basaltrige Egne af det mexikanske Høiland sammenbære glindsende Korn af Hyalith, som jeg der kunde samle mig paa Myretuer»⁵⁾.

Ved den formeentlige Lighed, der skulde have bragt heelt andre Dyr til i Fortællingen at fremstilles som Myrer, er der dog ikke blot, som nu anført, blevet tænkt paa fælleds Gravning eller Opkastelse af Jorden, men ogsaa paa en vis ydre Overeensstemmelse i legemlig Skikkelse, der mulig kunde have været tilstede. Dette gjælder allerede om Jacob Gronovius's Fortolk-

¹⁾ Kruse, Indiens alte Geschichte, nach den ausländischen Quellen, in Vergleich mit den inländischen dargestellt. Leipzig. 1856. S. 39.

²⁾ Heeren, Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der vornehmsten Völker der alten Welt. Vierte sehr verbesserte Ausgabe. Göttingen. 1824. I, 1, 340.

³⁾ Link, Die Urwelt II, 258. Vigne, Travels in Kashmir, Ladak, Iskardo. London. 1842. II, 287. Peschel, Der Ursprung und die Verbreitung einiger geographischen Mythen im Mittelalter, i Deutsche Vierteljahrschrift. 1854. II, 265. Lassen, Indische Alterthumskunde. Zweite verbesserte Ausgabe. Leipzig 1856. I, 50, 1022.

⁴⁾ Ritter, Erdkunde III, 659. Cunningham, Ladak, physical, statistical and historical, with Notices on the surrounding Countries. London. 1854. p. 232.

⁵⁾ Auffallend ist es mir gewesen, dass in basaltreichen Gegenden des mexikanischen Hochlandes die Ameisen glänzende Körner von Hyalith zusammentragen, die ich mir auf Ameisenhaufen sammeln konnte. A. v. Humboldt, Kosmos. II, 422.

ning af de Gamles Fortælling¹⁾, og selv i den nyere Tid er en saadan Opfattelse endnu bestemtere bleven gjort gjældende af Xivrey. Han skriver: «Vi betragte ikke de indiske Myrer som et fabelagtigt Dyr. Der findes vistnok Vildfarelser i Beskrivelsen af dem, det er sandsynligt, at Dyret, som den gjælder, har været et firføddet Pattedyr og selvfølgelig været væsenligen forskjellig fra et Insekt, men det maa i sin ydre Skikkelse dog i det Hele taget have frembudt Lighed med Myren»²⁾. Han har gjentaget: «Det er vistnok sandt, at der findes uendelig flere Overeensstemmelser mellem to firføddede Pattedyr, som en Muus og en Elephant, hvor stor Forskjellen i deres Størrelse endog er, end mellem et Pattedyr og et Insekt. Ikke desto mindre kunde det dog være, at det første ved hele sin Skikkelse, ved sit Hoveds Rundhed, ved Legemet's Længde, ved Kortheden af dets Fødder, i Forbindelse med dets Livlighed, den mørke Farve af dets Hud kunde frembyde Træk, der lige strax kunde lade det sammenlignes med en Myre»³⁾.

Saaledes forholder det sig da med de Forklaringer, der søge hele Oprindelsen til den gamle Fortælling om de guldgravende Myrer i en Forvexling med andre Dyr. Gjøres imidlertid disse Forklaringer til Gjenstand for nærmere Prøvelse, synes de dog ikke let at kunne vise sig holdbare. Den hele Tanke om, at Fortællingen skulde være opstaaet ved Fremmedes Forvexling af hinanden lignende Ord, kan i det Mindste ikke længer bestaae for Kritiken, efter at Wilson først gjorde opmærksom paa, at Sanskritlitteraturen fra Indiens Hedenold selv har omtalt guldgravende Myrer, der saaledes allerede findes nævnte paa et mærkeligt Sted i det store indiske Epos

¹⁾ Haud dubie non debet simpliciter adspici vox formica tamquam animalculum apud nos ita dictum, sed vel Græci, vel ipsi Indi, *ab similitudine corporis*, vel actionum, tale nomen illis imposuerunt. Jacob Gronovius's Ord i Anmærkningerne til Tzschuckes Udgave af Pomponius Mela. (Lipsiæ. 1806.). III, 3, 245.

²⁾ Xivrey, Traditions tératologiques. p. 265.

³⁾ Xivrey, Traditions tératologiques. p. 267.

Mahabharata. Blandt den Tribut, som af Folkene i Norden bragtes til en af Pandusønnerne, Kong Judhishthira, og hvormed de stode ventende ved Porten af Paladset, nævnes her udtrykkelig Klumper, en Drona i Vægt, af Myreguldet, *paipilika*, der blev kaldet saaledes, fordi det blev udgravet af Myrer, *pipilika*'er¹⁾. Det synes ogsaa at maatte indrømmes Kritiken, at der i Virkeligheden dog ikke kan have været nogen gyldig Anledning til at forvexle Myrer med Ræve, Hyæner eller Schakaler, blot fordi disse Dyr, som saa mange andre, have deres Huler²⁾. Snarere kunde man vel finde nogen Sammenligning passende med Hensyn til saadanne gravende Gnavere som Murmeldyrene, men at Forklaringen dog ogsaa her faaer sin svage Side, har ikke kunnet skjules af selve de Forfattere, der hylde denne Forklaringsmaade. Efter at Lassen saaledes har fremsat den Formodning, at der ved den gamle Fortællings Myrer skal være sigtet til Murmeldyr, der tillægges en lignende Levemaade som Myrer, maa han dog bekjende: «Hvad der derimod bliver berettet om deres uhyre Hurtighed eller deres Forfølgelse og Ødelæggelse af Guldsøgerne og disses Lastdyr, maa tilskrives Digtningen, da det er langsomme og sagtmodige Dyr»³⁾. Og ligeledes tilstaaer Peschel: «Det er ogsaa endnu forblevet uforklaret, hvorfor der tilskrives hine Myrer en særegen Hurtighed og Vildhed, da dog hine Murmeldyr blive skildrede som fredsommelige Skabninger»⁴⁾.

1) Wilson, *Ariana antiqua, a descriptive Account of the Antiquities and Coins of Afghanistan*. London. 1841. 4o. p.135, og samme Forfatters Notes on the Sabka Parva of the Mahabharata, illustrative of some ancient Usages and Articles of Traffic of the Hindus, i *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*. Vol. VII. (London. 1843.) p. 143.

2) I denne Henseende bemærker Xivrey ikke uden Grund: «Un si faible rapprochement a paru suffisant pour expliquer complètement le passage d'Hérodote et pour contribuer à démontrer la véracité de cet historien. Il faut avouer que, si cette véracité n'était jamais plus solidement prouvée, elle pourrait très bien être remise en question.» *Traditions géologiques*, p. 266.

3) Lassen, *Indische Alterthumskunde*. I, 1022.

4) Peschel, *Der Ursprung und Verbreitung einiger geographischen Mythen im Mittelalter*, i *Deutsche Vierteljahrsschrift*. 1854. II, 266.

Hvad endelig de Forfattere angaaer, ifølge hvilke en vis ydre Lighed skulde have været det Bestemmende ved Forvexlingen, da er det nok at bemærke, at disse Forfattere selv have fortvivlet om at kunne fremstille nogetsomhelst Dyr, der kunde passe til deres Forklaring. At dette ikke har kunnet skee, har Xivrey paa en naiv Maade kun vidst at udlede af Menneskenes *auri sacra fames*, der skal have forvoldt, at de Dyr, som Herodots Fortælling havde havt for Øie, nu ere blevne usynlige. Xivrey skriver: «At saadanne Dyr nu ikke længer ere til eller dog kun ere til i et meget ringe Tal og paa altfor utilgængelige Steder, til at de have kunnet gjenfindes i de nyere Tider, lader sig vel tænke. De Bevæggrunde, som bragte Menneskene, om end ikke til at føre nogen Udryddelseskrig mod disse Dyr, saa dog til at forstyrre dem paa deres Tilflugtssteder, idet de kom og benyttede dem som Anviisninger til efter større Maalestok at drage Udbytte af Jordens Rigdom, disse Bevæggrunde hænge sammen med en altfor stærk Lidenskab, med altfor mægtige Interesser, til at de ikke her, som paa saa mange andre Steder, skulde have ladet de oprindelige Beboere af disse Ørkener forsvinde ved Menneskets Indtrængen»¹⁾.

I Modsætning til alle de nyere Forfattere, der have villet gjenfinde den gamle Fortællings Myrer i de meest forskjellige Dyr, har allerede i Aaret 1819 en skarpsindig Gransker paa-peget en anden Vei, ad hvilken man maaskee snarere kunde komme til Gaadens Løsning. Denne Vei blev antydet af Malte Conrad Bruun, vor berømte Landsmand, hvis sunde og klare Blik, naar man kun undtager de Ungdomsaar, da Mangel paa Erfaring og historisk Dannelse ogsaa gjorde ham til en umoden Politiker, saa ofte har vidst at see det Rette. «Mon det ikke ogsaa kunde være muligt», saaledes har han spurgt, «at en Folkestamme selv var bleven kaldet med Myrernes Navn?»²⁾

¹⁾ Xivrey, Traditions téatologiques. p. 267.

²⁾ Ne se pourroit-il pas aussi qu'une tribu indienne eût réellement porté

En Henstilling som denne kan i og for sig ikke synes urimelig. I et af de ældste Kildeskrifter til vor egen nordiske Historie kan der snarest tænkes paa en særegen Dyreart, hvor Talen paa et mærkeligt Sted dog kun er om «et vist Folkeslag, som fra Fjeldene pleier at stige ned i Dalene»¹⁾, men saaledes fattes der omvendt, som navnlig blandt den ameri-

le nom de fourmis? Malte-Brun, Memoire sur l'Inde septentrionale d'Hérodote et de Ctésias, i Nouvelles Annales des Voyages, de la Géographie et de l'Histoire, publiées par MM. J. B. Eyries et Malte-Brun. Tom II (Paris. 1819.), p. 382.

- ¹⁾ Herved sigtes til dette Sted hos Adam af Bremen, hvor han vil gjengive, hvad han havde hørt fortælle af Kong Svend Estridsøn om de Egne med høie Sneefjelde (nives altissimæ), ved hvilke Sverrig endte: «Narravit mihi rex Danorum sæpe recolendus *gentem* quandam ex montanis in plana descendere solitam, *statura modicam*, sed viribus et *agilitate* vix Suedis ferendam, *hiique incertum esse unde veniant; semel aliquando per annum vel post triennium*, inquit, *subiti accedunt*. Quibus nisi totis resistatur viribus, *omnem depopulantur regionem*, et denuo recedunt» (Adami Gesta Hammaburgensis Ecclesiæ Pontificum. Recudi fecit G. H. Pertz. Hannoveræ. 1846. p. 199.). Som et Sidestykke kan her hidsættes, hvad der nylig stod at læse i «Thronhjems Stiftstidende» om de saakaldte Lemænds Ødelæggelser nordenfjelds. Efter at have omtalt de tidligere gode Udsigter for Aarets Høst, skriver en Korrespondent i denne Tidende i en Artikel af 12de Oktober 1872 (aftrykt i det norske «Aftenbladet» for 23de Oktober s.A.): «Desværre bleve vi overfaldne af en Fjende, der indhøstede eller rettere ødelagde Afgrøden næsten overalt og tildeels totalt: jeg mener Lemænerne. Allerede fra Vaaren af saa man Spor af dem, men i Slaataannen vare de tilstede i en saa overordentlig Mængde, at man bogstavelig ikke kunde sætte Foden frem uden at træde paa dem. De hærgede Ager og Eng, saa at Alting blev næsten sort.» Adam af Bremen, der allerede i Forveien (p. 198.) har omtalt Skridefinnerne eller Lapperne, har vel misforstaaet, hvad der blev sagt ham om saadanne Ødelæggelser ved *Lemænd*, ligesom han kom til at tale om et «*terra feminarum*» i Norden (pag. 188, 190, 192.), fordi han misforstod, hvad der fortaltes ham om *Kvenland* eller de af *Kvenerne* (Kainuslaiset) beboede Egne, som om der herved var Tale om *Kvindernes* Land, eller paa samme Maade, som han senere (pag. 205.) skriver: «In multis Nordmanniæ locis vel Suediæ *pastores pecudum* sunt etiam *nobilissimi homines*», idet han ligeledes her er kommen til at gjøre «Kvægghyrder» til Norges og Sverigs «fornemste Mænd» ved en Misforstaaelse af Ordet *féhirdir*, der ikke blot betyder Kvægghyrder (som i Fornaldar Sögur. Kaupmannahöfn. 1829—30 I, 519.), men ogsaa var den gamle Betegnelse for Skatmestre, navnlig Kongens Skatmestre (som i Fornanna Sögur. Kaupmannahöfn. 1825—37. VI, 372. Diplomatarium

kanske Races Stammer, heller ikke Exempler paa, at Dyrenavne ere blevne overførte som Betegnelser for særegne Afdelinger af Mennesker. Spørgsmaalet bliver da kun, med Hensyn til vort Æmne, hvad der kan have været Grund til, at Myrenavnet er blevet anvendt ved en saadan Overførelse. Der er af en som Ethnolog bekjendt tysk Forfatter for ikke lang Tid siden blevet gjort en Bemærkning, der synes at være fremsat som en Besvarelse af dette Spørgsmaal: Bastian har nemlig bemærket, at om endog den store chinesiske Muur først blev opbygget af Keiser Schi-hoang-ti, hvis Regjering falder i Aarene 246—209 før Christus, saa bestod dog allerede paa Herodots Tid de lange Mure af Delingsfyrsterne Jan, Tschao og Zi, og ligesom han mener, at der ved de guldvogtende Griffen, som allerede Herodot ogsaa hørte omtale¹⁾, og som senere saa længe bleve Gjenstand for Vestlandenes Sagn, kan være sigtet til det gamle Dragebanner paa den chinesiske Grændse, saaledes erklærer han sig tilbøielig til at antage, at ogsaa Herodots Fortælling om de guldravende Myrer snarest kunde have sin Oprindelse fra et andet, tilsvarende Tegn i Oldtidens Faner. Men Bastian er bleven ethvert Beviis skyldig for, at nogetsomhelst Folkeslag virkelig har brugt Myren som Fanemærke²⁾, og der har saaledes endnu været Opfordring til paa den af Malte Bruun antydede Vei at see sig om efter en anden Løsning. Ved den Forklaring, som det Følgende skal søge at begrunde, vil Maalet forhaabentlig snarere naaes.

Norvegicum. Christiania. 1849—71. I, 130. IV, 371.). Misforstaaelsen af Kvenernes Navn findes ogsaa omtalt af Munch i hans Oplysninger til Adam af Bremens Beskrivelse (Det norske Folks Historie. Christiania. 1852—1859. II, 462—468.), de andre her berørte Misforstaaelser ere undgaaede Munchs Opmærksomhed.

¹⁾ Herod. IV, 13, 27.

²⁾ Han ytrer kun: «Die Personification der Fahnenwappen mag auch in den goldhütenden Ameisen liegen, indem solche und ähnliche Thiere noch jetzt in Hinterindien zu Siegel dienen». Bastian, Das Beständige in den Menschenrassen und die Spielweite ihrer Veränderlichkeit. Prolegomena zu einer Ethnologie der Culturvölker. Berlin. 1868. S. 140.

III.

Først vil det da være nødvendigt at fastholde, i hvilken Retning de guldgravende Myrers Opholdssted overhovedet skal søges, idet man gaaer ud fra de allerede i Herodots Fortælling givne, bestemte Punkter. Den lader de Indiere, der droge ud mod Myrerne, støde op til Staden Kaspatyros (*Κασπάτιρος*) og boe nær ved det paktyiske Landskab (*ἡ Πακτυική χώρα*). Begge disse Stedsnavne forekomme ogsaa i Forening paa et andet Sted hos Herodot, hvor han beretter: «Det Meste af Asien blev opdaget under Darius, der vilde vide, hvor Floden Indos — som er af alle Floder den anden, hvor der findes Krokodiler — løber ud i Havet, og derfor tillige med Andre, som han stolede paa at ville sige ham Sandhed, udsendte Skylax, en Mand fra Karyanda, med Skibe. De gik ud fra Staden Kaspatyros og det paktyiske Landskab og seilede mod Øst ned ad Floden ud i Havet»¹⁾. Det paktyiske Landskab viser sig her som en østlig Deel af Kabulistan eller Forbindelseslandet mellem Indien og Vestasien, og der lades ingen Tvivl om, hvad der skal forstaaes ved Paktyerne (*Πάκτυες*), som af Herodot ogsaa findes nævnte blandt de mange andre Folk, der fulgte Perserkongen Xerxes paa hans Tog mod Hellas²⁾; den Folkestamme nemlig, der nu i Europa er bekjendt som *Afghanerne*, betegnes i Indien rigtigere som Pataner, men hedder dog egentlig noget anderledes, thi Afgha-nerne kalde sig selv i Vesten *Pashtun*, i Østen *Pakhtun*, og denne Betegnelse er aabenbart den samme som det *paktyiske* Navn hos Herodot. Det andet af de ommeldte Stedsnavne hos Herodot, hvorved Flere uden tilstrækkelig Grund have villet see Staden Kabul betegnet³⁾, forekommer vel i Udgaverne paa begge de

¹⁾ Herod. IV, 44.

²⁾ Herod. VII, 67, 85.

³⁾ Saaledes Heeren, *Ideen*. I. 1, 355—356, og endnu Wheeler, *The Geography of Herodotus*. London 1854. p. 198—199. Man har lagt Vægt paa, at Floden Kabul, hvorved Staden ligger, og som er en Biflod til Indus, en Tid løber imod Øst, saa at Seiladsen paa den i alt Fald kunde siges at

ovenfor gjengivne Steder, saaledes som det der findes anført, men det maa her bemærkes, at Navnet skrives anderledes i Codex Sanctoiftianus eller den Codex af Herodot, der i sin Tid har tilhørt Erkebiskop William Sanctoift, og som nu opbevares i Emmanuel College i Cambridge¹). Ifølge denne Codex har det græske Navn, som allerede bemærket af Wesseling²), ikke været Kaspatyros (*Κασπάτιος*), men *Kaspapyros* (*Κασπάπυρος*); det forstaaes jo ogsaa let, at man feilagtig har kunnet komme til at læse et *τ* i Stedet for et *π*. Ogsaa Hekatæus fra Milet havde ifølge Stephanus Byzantinus Læsemaaden *Kaspapyros*³), og denne falder aabenbart sammen med det gamle indiske Navn for *Kashmir*. Det indiske *Kashmira* er egentlig Kasjapamira eller Kasjapas Hav; den første Nedsættelse her tilskrives *Kasjapa*, der i Sanskrittexten af den kashmirske Krønike Raja Tarangini, eller Krøniken om Rajaerne af Kashmir, nævnes som Søn af Marichi, Ætling af Brahma, og optræder som en anden Noah⁴); Stedet fik efter ham sit gamle indiske Navn *Kasjapa-pura*, sammendraget *Kasjappura*, hvortil

---

have fulgt den østlige Retning, som Herodot tillægger Opdagernes Fart, medens Indus selv løber fra Øst til Vest. Men at Herodot lader Seiladsen paa Indus foregaae imod Østen, betyder ikke mere, end at han forestiller sig Floden Ister som flydende fra Nord til Syd; han tænkte sig Indierne som det yderste Folk imod Øst og derfor Floden løbende imod Østen. «Es ist sein System, nicht der Bericht des Skylax, dem die Angabe gehört», bemærker Lassen, Indische Alterthumskunde. I, 514.

¹) Schweighauser har i sin Udgave af Herodot (Herodoti Musæ sive Historiarum Libri IX. Argentorati. 1816. II, 2, p. 263.) omtalt denne Codex saaledes: «Certum est codicem Sanctoiftianum haud paucis in locis egregias lectiones et verissimam auctoris scripturam, quæ in aliis codicibus oblitterata fuit, nobis servasse». Abicht sætter den vel ikke saa høit, men tillægger dog ogsaa (De Codicum Herodoti fide atque auctoritate. Berolini 1870. 4o. p. 8.) Codex Sanctoiftianus den Fortjeneste «per multos præsertim locos levius corruptos commode restituissæ.»

²) Herodoti Hælicarnassei Historiarum Libri IX. Editionem curavit et suas itemque Lud. Casp. Valckenarii notas adjecit Petrus Wesselingius. Amstelodami. 1763. p. 248. 300.

³) Steph. Byz. s. v. *Κασπάπυρος*.

⁴) Wilson, An Essay on the Hindu History of Cashmir, the Raja Tarangini, i Asiatic Researches. T. XV. (Serampore. 1825.), p. 1—119.

det græske Navn *Kaspapyros* ligefrem svarer. Efter den i Indien herskende Skik at benævne Riger efter deres Hovedstad¹⁾, behøver man ikke heller, hvor det græske Navn anføres, netop altid at tænke paa selve Staden Kashmir; hvor saaledes Herodot angiver Udgangspunkterne for Skylax's Seilads, maa det være tilladt at tage Navnet for et eller andet Sted i Kashmirs Omraade i Almindelighed.

Vi ere altsaa i Kashmir. Men Kashmir grændser op til Tibet eller til det Land, som vi ere blevne vante til at kalde saaledes med et ældre Navn, som Araberne under deres Fremtrængen mod Mellemasien hørte af de nærboende Tyrkers Mund og saa udbredte over alle Vestens Lande, men som kaldes Bod eller Bod-yul (d. e. Bod-Landet) af Indbyggerne selv. I vore Dage have vi selv oplevet, hvorledes Sikherne, Kashmirs nuværende Herrer, have tilrevet sig Magten i store Stykker af Tibet, nemlig i Aaret 1834 i Ladak, eller Mellem-Tibet med Hovedstaden Leh, og i Aaret 1840 i Balti, eller Lille-Tibet med Hovedbyen Iskardo, der endnu figurerer som en chinesisk Provinds i den chinesiske Rigsgeographi, der blev udgiven i Peking i Aaret 1790²⁾; saaledes som disse Tibetanerne nu saa forhadte indiske Sikher have sat sig fast i de vestlige Dele af Tibet³⁾ og gjort Indfald i de østlige, chinesiske⁴⁾,

¹⁾ Benfey's Bemærkning i Artiklen «Indien» hos Ersch u. Gruber, Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste. 11te Section, XVIIr Theil (Leipzig. 1840.), S. 40.

²⁾ Klaproth, Notices géographiques et historiques, traduit de la quatre cent vingtième section de la nouvelle édition du *Thaï tsing y thoung tchi*. Magasin Asiatique. Paris. 1825—1827. I, 96—97.

³⁾ Vigne, Travels in Kashmir, Ladak, Iskardo. II, 254, 321, 330, 374.

⁴⁾ Vigne, Travels in Kashmir, Ladak, Iskardo. II, 255, 330. Cunningham, History of the Sikhs, from the origin of the nation to the battles of the Sutley. London. 1849. p. 255—259. Sikherne bleve i December 1841 slagne af Øst-Tibetanerne og Chineserne ved Mansarovar-Søen, og deres Anfører Zuravur Singh faldt i Slaget. Indiens Sønner passede ikke til det tibetanske Vinterklima, nogle af Sikherne havde allerede førend Slaget brændt Geværkolber for at varme Hænderne, og under Flugten efter Nederlaget, paa Tilbagetoget over høje Bjerge, bleve endnu flere Offre for den dræbende Kulde eller Krøblinger for Livstd.

havde Subahdarerne, eller den saakaldte Stor-Moguls Statholdere i Kashmir, allerede brugt deres Magt til at underkaste sig de nærmeste Dele af Tibet som skatskyldige¹⁾; saaledes see vi førend disse ogsaa det uafhængige Kashmirs indfødte muhamedanske Konger forsøge at trænge frem i samme Retning²⁾, og endnu tidligere en af de brahmanske Konger i Kashmir, Lalitadityas, paa Krigstog ind i de samme Strækninger³⁾; og saaledes tør det vel ogsaa her formodes, at det var mod Tibet, at de af Herodot omtalte Indiere vendte sig, naar de fra deres Hjem ved Kashmir drog ud efter Guldet. Den tibetanske Folkestamme har i det Hele taget engang været langt mere udbredt end nu, og ogsaa de vestlige Grændsestrøg, hvor den støder op til den ariske Race, vise en gammel Fremtrængen af den indiske Folkestamme og en Tilbagevigen af den tibetanske; Dalstrøgene bære Vidnesbyrd herom, for saa vidt Flodnavnene i de store Hoveddale ere af indisk Oprindelse, men i de mere afsides liggende Dale endnu ere tibetanske, og Befolkningernes Udseende vidner ligeledes, idet den ariske Typus har holdt sig meget reen og skjøn i Kashmir, hvorimod Befolkningen i de vestligste Egne af Tibet, og navnlig af Lille-Tibet, viser sig som en tibetansk-indisk Blandingsrace⁴⁾.

¹⁾ Den Tribut, som Mellem-Tibet, efter at Kashmir i Aaret 1586 var blevet erobret af en af de saakaldte Stor-Moguler, Abkar den Store, havde svaret til denne og hans Efterfølgere i Delhi og udredet til deres Statholdere i Kashmir, gav senere Sikherne den første Anledning til at indtage de vestlige Dele af Tibet. Thi Mellem-Tibets Tribut var gaaet i Arv til Afghanerne, da disse i Aaret 1752 havde erobret Kashmir, men da Sikherne i Aaret 1819 havde fortrængt Afghanerne og ogsaa for sig gjorde Paastand paa denne Tribut, vilde Fyrsten i Mellem-Tibet ikke strax underkaste sig denne Fordring. Jvfr. *Travels in the Himalayan Provinces of Hindostan and the Panjab, in Ladakh and Kashmir, in Peshawar, Kabul, Kunduz and Bokhara* by W. Moorcroft and G. Trebeck. Prepared for the Press by H. H. Wilson. London 1841. II, 418—422.

²⁾ Mahomed Kasim Ferishta, *History of the Rise of the Mahometan Power in India*. Translated from the original Persian by J. Briggs. London. 1829. IV, 458, 462, 501, 504, 514.

³⁾ Wilson, *Essay on the Hindu History of Cashmir*, i *Asiatic Researches*. XV, 46—48.

⁴⁾ H. v. Schlagintweit-Sakünlünski, *Reisen in Indien und Hochasien*. Jena. 1869—1872. II, 452.

Ligesom Angivelserne hos Herodot om de Indiere, der drog ud efter Guld, kunne minde om de Tog mod Tibetanerne, hvorved Sikkerne fra Kashmir endnu i vore Dage have tilrevet sig baade Lille-Tibet og Mellem-Tibet, saaledes bliver den givne Antydning noget bestemtere, hvor det samme Sagn om de guldgravende Myrer forekommer hos Strabo og den ældre Plinius. Thi medens Herodot lod det beroe ved at beskrive hine nordlige Indiere som stødende op til Staden Kashmir og som Nabofolk af Afghanerne, uden at anføre noget af deres Folkenavne, omtales derimod her de «Naboer» (οἱ πλησιόχωροι), der toge Guld fra Myrerne, ikke blot i Almindelighed som tilhørende et stort indisk Bjergfolk¹⁾, men dette betegnes ogsaa med et særegt Folkenavn, nemlig som *Darder*²⁾. Men Darderne ere ikke noget forsvundet Folk, de blive af nyere Reisende endnu omtalte som et vildt, uafhængigt og røversk Folk lige i Nordvest for Kashmir, paa Bredderne af Indus³⁾. De ere Sanskritskrifternes *Darada*. De bære nu Afghanernes blaastribede

¹⁾ Ἐν Δέρδαις, ἔθνεϊ μεγάλῳ τῶν προσεφώνων καὶ ὀρεινῶν Ἰνδοῶν. Strab. XV, I.

²⁾ Aurum hæ (ἃ: Indicæ formicæ) cavernis egerunt terræ in regione septentrionalium Indorum, qui Dardæ vocantur. Plin. H. N. XI, 36. Da Strabo udtrykkelig tillægger Megasthenes Ansvar for disse Efterretninger, og da Megasthenes paa andre Steder hos Plinius oftere anføres som Hjemmelsmand for Naturhistoriens Fortællinger om Indien, deriblandt i det samme tidligere Capitel (H. N. VI, 22.), hvori han ogsaa skriver: «Fertilissimi sunt auri Dardæ», tør det vistnok ansees for sikkert, at ogsaa Plinius med Hensyn til Myrerne har øst af den samme Kilde som Strabo.

³⁾ Dardu consists of five or six of the numerous wild states that borde on the Indus, from Husara downwards, Chulas, Tor, Jelkot, Palus an Kholi. The major axis of the valley of Kashmir would, if continued to the north-west, cut directly through the midst of it. Vigne, Travels in Kashmir, Ladak, Iskardo. II, 300. Til nærmere Belysning af Forholdene i Dardistan har Dr. G. W. Leitner nylig begyndt at udgive et større Værk «Results of a tour in Dardistan, Kashmir, Little Tibet, Ladak» (Vol. I. Lahore. 1867—1870. 4o.) og meddeelt en Artikel «On the races and languages of Dardistan», i Journal of the Ethnological Society of London. Vol. II (London. 1870.), p. 31—34.

Turban¹⁾ og siges ogsaa at forstaae det saakaldte Pashtu, eller Afghanernes Sprog, men deres egentlige Sprog eller Daradi er dog et Sanskritsprog. Som farlige Røvere have de endnu i det indeværende Aarhundrede baade viist sig i Lille-Tibet og i Mellem-Tibet. Den maleriske Husaradal, der kaldes saaledes efter den i Indus udstømmende Flod Husara, og som fra gammel Tid har hørt til Lille-Tibet, ligger nu uagtet sin Frugtbarhed for en Deel udyrket, og dette skyldes væsenlig de Plyndringstog, hvorpaa Darderne ofte have viist sig her i store Skarer, gennemstreifende Dalen i hele dens Udstrækning²⁾. Om de samme Darders Plyndringstog lige indtil Mellem-Tibet haves der mærkelige Oplysninger fra Mir Izzet Ullah, en indsigtfuld Indier fra Delhi, der efter at have ledsaget William Moorcroft paa dennes Opdagelsesreise over Himalaya, hvorpaa Lille-Tibet blev naaet, inden Moorcroft senere tiltraadte den anden Opdagelsesreise til Landene Nord for Himalaya, hvorpaa han omkom, i Aaret 1812 var bleven sendt i Forveien til en forberedende Undersøgelse. Mir Izzet Ullah naaede fra Kashmir gennem Tibet til Grændsen af det egentlige China og vendte over Samarkand, Buchara og Kabul tilbage til Indien. Han førte paa sin Reise en nøiagtig Dagbog over de Steder, gennem hvilke han kom, og denne i det persiske Sprog skrevne, i geographisk Henseende vigtige Dagbog blev efter en Afskrift først offentliggjort af Wilson. I det Mir Izzet Ullah meddeler sin Reiseroute fra Kashmir til Leh, omtaler han ogsaa sin Overgang over de sneedækte Fjelde, der danne Grændsen mellem Kashmir og Tibet, hvor to høie Steenstøtter — efter Sagnet to forstenede Brødre af Kæmpeslægt — betegnede Vandskjellet mellem de

¹⁾ The were savage-looking fellows, wearing the blue striped turban of the Afghans. Vigne, Travels in Kashmir, Ladak, Iskardo. II, 298.

²⁾ Moorcroft and Trebeck, Travels in the Himalayan Provinces of Hindustan and the Panjab, in Ladakh and Kashmir. II, 264. Vigne, Travels in Kashmir, Ladak, Iskardo. II, 250, 297, 300, 306.

Strømme, der løbe til Kashmir, og dem, som flyde til Tibet¹⁾, og idet Nedstigningen begynder, nævner han først Landsbyen Matayin, hvor der allerede taltes Tibetansk, som hørende til Lille-Tibet, men ikkun fem «Cos» — omtrent to geographiske Mile — derefter Diriras som en By og en Bygd i Mellem-Tibet eller Ladak, og bemærker saa: «Husene i dette Land lige fra Matayin og hertil ere alle i Forfald og forladte. I forrige Aar (∴ i Aaret 1811) var en stor Deel af Indbyggerne bleven bortført af Skarer af *Darder*, et uafhængigt Folk, der har hjemme i Bjergene tre eller fire Dagsreiser mod Nord, og som taler Pashtu og Daradi-Sproget. Dem, som de ved deres Indfald gjøre til Fanger, sælge de som Slaver»²⁾.

Foruden de nævnte er der af den græsk-romerske Oldtids Forfattere endnu een, der kunde synes at være Veiviser ved Spørgsmaalet om, hvor de guldgravende Myrer nu skal opsøges. Denne Forfatter er Ælian, der deels med Navn anfører en Flod som Grændseflod for hine Guldet vogtende Myrer, nemlig Floden Kampylinus, deels sætter deres Hjem hos Issedonerne³⁾. Ælians egne Ord give os imidlertid ingen nærmere Antydning til at bestemme, om Navnet Kampylinus har betegnet en Arm af Indus, og om endog Ptolemæus ogsaa sætter Issedoner i Serika, eller i det Norden for Indien liggende Land, som han kalder saaledes⁴⁾, bliver dog Alt her for svævende til, at vi,

1) Det er upaatvivlelig de samme to Steenstøtter, der ved Overgangen over disse Fjelde omtales af Vigne, Travels in Kashmir, Ladak, Iskardo. II, 393. Hos Vigne kaldes Overgangen *Zoj-i-La*, som *Tsoji*-Passet findes den nu ogsaa nævnt hos Schlagintweit-Sakünlünski (Reisen in Indien und Hochasien. II, 408—409. III, 247—248.), thi *La* er kun det tibetanske Navn for et Pas.

2) Voyage dans l'Asie centrale par Mir Izzet Ullah en 1812, i Klaproths Magazin Asiatique. II, 3—5.

3) Det tilsigtede Sted (Ælian. de N. A. III, 4.) lyder saaledes: *Οἱ μύρμηκες οἱ Ἰνδοῖοι οἱ τὸν χρυσὸν φυλάττοντες οὐκ ἂν διέλθοιεν τὸν καλούμενον Καμπύλιον ποταμὸν. Ἰσσηδόνες δὲ τούτοις συνοικοῦντες τοῖς μύρμηξι καλοῦνται τε καὶ εἶσιν.* At der i de sidste Ord findes en Lacune, er blevet bemærket af Hercher (Claudii Æliani de Natura Animalium Libri XVI. Ex recognitione Rudolphi Hercheri. Lipsiæ. 1864. p. XVIII, p. 61.).

4) *Ἰσσηδῶν Σηρικῆ*. Ptolem. Geogr. VI, 16.

blandt de mange forskjellige Steder, hvor man har søgt Ptolemæus's seriske Issedon, med Nogle¹⁾ turde gjenfinde det i Iskardo eller Hovedbyen i Lille-Tibet. Derimod gjælder det, og med ikke ringe Bestemthed, om det anførte mærkelige Sted i Mahabharata, at dette, ligesom Angivelserne hos Herodot, Strabo og Plinius, ved Opsporingen af de guldgravende Myrer kan vise os hen til Tibet. Thi blandt de Folk i Norden, som bragte Kong Judhishtira det af Myrerne opgravede Guld, *pipilika*, nævnes udtrykkelig *Khasierne* (*Khaca*), og ligesom disse oftere findes omtalte i den gamle kashmirske Krønike, Raja Tarangini, hvori de vise sig som et Folk i Nabolaget af Kashmir²⁾, saaledes kjendes Khasierne endnu som et til Tibet opgrændsende, indisktalende Folk. Khas-Sproget tales paa Himalaya fra Sirmor, Garhwal og Kamaon i Vest til Floden Tista, og Khasierne udgjøre den herskende Stamme i Nepal, der under Gorkhadynastiet er forbleven en af de faa uafhængige Stater i Indien³⁾. Som den Tribut, der af Khasierne

¹⁾ Jvfr. Bischoff und Müller, Vergleichendes Wörterbuch der alten, mittleren und neueren Geographie. Gotha. 1829. S. 649.

²⁾ Stederne om Khasierne i Raja Tarangini ere blevne sammenstillede i den franske Udgave og Oversættelse af denne Krønike (Radjatarangini, Histoire des Rois de Cashemire, traduite et commentée par A. Troyer. Paris. 1840—1852. II, 321 o. f.). Neumann (Geschichte des englischen Reiches in Asien. Leipzig. 1857. I, 209.) antager derefter, at Khasierne have været de første Beboere af selve Kashmir-Dalen, medens de efter Lassen (Indische Alterthumskunde, I, 1020.) oprindeligt maae sættes Norden for Kashmir, som Naboer til Darderne. Er det maaskee ogsaa Khasiernes Navn, som den franske Missionær Huc tillægger de i Lhasa boende Indier, «les *Katchi* ou Musulmans originaires de Kashmir»? Huc bemærker om disse: «Il y a déjà plusieurs siècles que les *Katchi* se sont établis à Lha-Ssa. Autrefois, ils abandonnèrent leur patrie pour se soustraire aux vexations d'un certain pacha de Kachemir, dont le despotisme leur était devenu intolérable», og omtaler dem oftere som Lhasas rigeste Kjøbmænd (Huc, Souvenirs d'un Voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine. Paris. 1850. II, 264—66, 311, 321, 381.).

³⁾ Hodgson har bemærket: «No one practised in ethnological researches can fail to discern the aboriginal and Mongolian origin of the Khas in their forms and faces; nor does their language, how much Prakritized soever, want some vestiges of that origin.» Ethnology and Geography of the Sub-Himalayas, i Journal of the Asiatic Society of Bengal. Vol.

og de andre Folk i Norden bragtes Kongen, nævnes dernæst i Mahabharata ei heller Myreguldet alene, men ligeledes saavel «megen sød Honning af *Himavats* Blomster», som «sorte, skønne *kamara*, og andre hvide, Maanen lige i Glands». Men *Himavat* er kun en anden Form for Himalaya, og ved *kamara* forstaaes de Fluevifter, som i Indien Kongerne kun tør lade bære efter sig, og som ere forfærdigede af den hesteagtige Hale paa Yak eller Gryntoxen (*Bos grunniens*), der har hjemme — i Tibet¹⁾.

IV.

Tibet har i høi Grad været et *terra incognita*. De vestlige Dele af Tibet, navnlig Ladak og Balti, der nu ere blevne

---

XVII (Calcutta. 1848.), p. 546. Lassen benægter ikke heller, at der nu blandt de lavere Kaster hos Khasierne træffes mongolske eller turanske Træk, men mener, at Khasierne ikke oprindeligt have haft hjemme i Mellem-Himalaya, men at de maae betragtes som et oprindeligt arisk Folk, der først senere er indvandret her og erobrende har underkastet sig og i sproglig Henseende forandret den tidligere Befolkning af den fremmede Race (*Indische Alterthumskunde*. I, 24, 67, 459, 473—474, 646, 1020—1021.).

¹⁾ Den tibetanske Gryntoexe eller Rideoexe kjendtes allerede af Ælian (de N. A. XV, 14.), der nævner saadanne Oxer blandt de Dyr, som Indiernes undergivne Folk (*οἱ τῶν Ἰνδῶν ἀπήχοοι*) bragte Kongerne, idet han beskriver dem som sorte paa Kroppen, men med hvide Haler, hvoraf man gjorde Fluesmækker (*ἐκ τούτων γε τῶν βοῶν καὶ τὰς μυιοσόβας ποιοῦνται, καὶ μὲν σῶμα παμμέλανές εἰσιν οἷδε, τὰς δὲ οὐράς ἔχουσι λευκὰς ἰσχυρῶς*). Da Stor-Mogulen Aurengzeb i Aaret 1707, efter sine Lægers Raad, for at gjenvinde sin Sundhed i Alpedalenes renere Luft, havde flyttet sin Residents til Kashmir og under sit Ophold her påtænkte et nyt Krigstog mod Tibetannerne, oplevede den franske Læge François Bernier, der i hans Følge var kommen til Kashmir, her at see et Gesandtskab fra Fyrsten af Mellem-Tibet, som derved vilde forebygge det truende Tog; Gesandten bragte Tilbud om en aarlig Tribut og blandt andre Gaver af Landets Produkter ogsaa «*queues blanches de certaines vaches particulières de ce pays*» (*Voyage de François Bernier, Docteur en Médecine de la Faculté de Montpellier*. Amsterdam. 1699. II, 308.). Ifølge Bernier bleve disse dengang til en Prydelse ogsaa anbragte ved Elephanternes Øren, og ifølge Andre vare de tyrkiske Paschaers saakaldte Hestehaler oprindeligt ogsaa gjorte af hine allerede i Mahabharata som *kamara* omtalte tibetanske Yak-Haler, der saa tidlig som Tribut overbragtes til Indiens Konger.

underkastede Sikhernes Rige i Kashmir, have dog især siden Moorcrofts og Vignes Reiser været os nogenlunde bekendte, men om det østlige Tibet eller Øvre-Tibet, der ikke ved nogen streng naturlig Grændse adskilles fra de vestlige Dele, men som er en af China afhængig Provinds — om endog med særlig Styrelse —, har vor Kundskab lige indtil den allersidste Tid kun gjort meget faa Fremskridt. Freden i Aaret 1842, som Sir Henry Pottinger opnaaede efter Tschapus og Tschingkiangs Fald og den engelske Krigsstyrkes Fremtrængen lige til Nanking, Freden i Aaret 1858, som Englænderne og Franskmændene i Forening kunde diktere i det indtagne Tien-Tsin, og Freden i Aaret 1860, som Chineserne maatte indgaae, efter at Sir Hope Grant og General Cousin-Montauban havde slaaet dem i Træfningen ved Pa-li-kae og besat Peking, have efterhaanden aabnet Europæerne China paa en Maade, hvorom for en Menneskealder siden neppe Nogen drømte; Aaret 1862 saa allerede to af de danske Skibe i chinesisisk Fragtfart, Briggerne Chico og Canton fra Aabenraa, føre det danske Flag et Par hundrede Mile op ad Floden Yang-tse-Kiang til Staden Hankov; men det østlige eller chinesiske Tibet har ikke fulgt med Tiden, det har ikke villet opgive det gamle, strenge Udelukkelses-System. Regjeringen i Øst-Tibet frygter for, at naar det først blev tilstaaet Englænderne at komme ind i Landet, vilde de faae Lyst til det og sluge det, som de allerede have slugt saa mange andre Lande, og Chineserne frygte for Tabet af deres Monopol paa Theehandlen med Tibet. Den engelske Consul Morrisons Angivelse om, at det chinesiske Rige nu uden Fare kan gjenneveises og undersøges af Europæerne, har derfor i det Mindste en Undtagelse i Øst-Tibet, her har man endnu hele den nedarvede Utaalsomhed mod Indiens europæiske Erobrere eller Mændene fra «Peling»¹⁾, mod hvilke de tibetanske Grændsemyndigheder i

---

¹⁾ *Peling* er det tibetanske Navn for Europa, *Peling-pa* for Europas Befolkning, paa samme Maade som Tibetannerne kalde sig selv *Bod-pa*. Det

Aaret 1827 selv troede at burde advare deres indiske Nabofolk, dragende dem til Minde, «at i gamle Tider var der ikke Tale om Peling-pa, et daarligt og lille Folk, hvoraf Mange dog nu hvert Aar besøge de øvre Landskaber»¹⁾.

I det britiske Indien var det imidlertid i den nyere Tid blevet Gjenstand for større Interesse at stifte nøiere Bekjendtskab med Øst-Tibet, og da man for Europæere, der vilde trænge længere ind i Landet, kun kunde forvente næsten uovervindelige Vanskeligheder og Farer, gik den britiske Regjering i Indien i Aaret 1861 ind paa et Forslag om at benytte Pandit'er eller brahmanske Videnskabsmænd til et Hverv, der ikke syntes at kunne udføres af Englænderne selv. Man tog et Par saadanne i Tjeneste ved den store trigonometriske Opmaaling i Indien, og de viste sig meget intelligente, lærte hurtigt at bruge Sextant og Kompas og uden Vanskelighed at kjende de større Stjerner²⁾. Da de i Aaret 1865 første Gang begave sig paa Veien til Øst-Tibet, medtog de, foruden et Par større Sextanter, som de anbragte i Reisekassens skjulte Gjemme, nogle Lomme-Sextanter, Lomme-Kompasser, Lomme-Kronometre og Hypsometre til Vandkogning. Kviksølv medførtes i en Kokusnød og i Muslingskaller lukkede med Vox. Panditerne udgave sig i Øst-Tibet for at være Bisahiri eller hjemmehørende i det britiske Alpeland Bisahir, hvis Befolkning af Kjøbmænd, eller af Handelsreisende som Savoyarderne, fra umindelige Tider har havt et Privilegium paa at reise i Øst-Tibet uden Undersøgelse.

---

tibetanske Navn for Europæerne svarer til Chinesernes *Folangki*, til Persernes og Tyrkernes *Feringhi* og er ligesom disse Navne en Omskrivelse af *Franker*-Navnet. Jvfr. Hue, *Souvenirs d'un Voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine*. II, 265, 298, 319. Neumann, *Geschichte des englischen Reiches in Asien*. II, 603.

¹⁾ Et større Udtog af denne hyperbolske Henvendelse til Bisahir meddeles hos Cunningham, *History of the Sikhs*. p. 195.

²⁾ Panditernes Navne bleve ogsaa, efter at deres første Reise til Tibet var overstaet, hemmeligholdte, for ikke at berede dem større Vanskelighed paa de andre for dem bestemte Reiser.

Den flinkeste af Panditerne iførte sig ogsaa senere, for saaledes lettere at kunne bane sig Vei til Lhassa — Dalai Lamas Stad, Tibets Rom — en Ladakis eller Mellemtibetaners Dragt og anlagde sig den tibetanske Haarpidsk i Nakken, medens han, skjøndt selv en Dyrker af Brahma, med megen Dygtighed ogsaa gjorde Brug af det Bedehjul og den Rosenkrands, som Buddhisterne gjerne pleie at have hos sig, men som for denne Reise vare blevne indrettede noget anderledes. Bedehjulet eller Bedemaskinen er, som bekjendt, en Kobber-Cylinder, som let lader sig dreie om en Axe, der indvendig bærer en Papirrulle med den evige buddhistiske Bøn «Om mani padme hum», og hvoraf hver Omdreining bliver agtet lige med udtalt Gjentagelse af denne Bøn, men Panditens Bedehjul havde i Stedet for sin Papirrulle lange Papirstrimler, der sikkert kunde optage alle Slags Noter, da Bedehjulet aldrig blev undersøgt af Toldembedsmændene; det var ogsaa meget nyttigt paa anden Maade, da Panditen, saasomt Nogen nærmede sig, ved hvis Tiltale han ikke kunde ønske at see sig afbrudt i sin Beskjæftigelse, kun behøvede at dreie Bedehjulet for at bortfjerne den Nysgjerrige, der nu troede ham hensunken i religiøs Betragtning. Panditens Rosenkrands var ikke heller ganske af den sædvanlige Art, den talte ikke, efter Forskriften for Buddhisterne, 108 Perler, men kun 100, hver tiende større end de øvrige, og blev saaledes et brugbart Maaleinstrument paa den lange Opdagelsesreise; den kloge Indier bar den i sit Ærme, ved hvert 100 Skridt lod han en Perle løbe igjennem Fingrene, saa at selv betydelige Afstande senere kunde aflæses paa Krandsen.

Det geographiske Udbytte af denne Reise til Øst-Tibet, som begyndte i Aaret 1865 og endte i Aaret 1866, har været Bredebestemmelse af 31 forskellige Punkter paa Reisen og en omhyggelig Opmaaling af den fulgte, tre hundrede Mile lange Vei, hvorved Brahmputras Løb er bleven fastsat fra dens Udløb i Nærheden af Mansaroversøen og indtil dens Optagen af Floden Kichu Sangpo, der af den omtalte Pandit bliver nævnet som

den Strøm, hvorved Lhassa, Dalai Lamas Stad, ligger¹⁾. I Aaret 1867 sendtes Panditerne, nu forstærkede med en tredie, paany over Himalaya, for at undersøge en anden Strækning af Øst-Tibet; de udgave sig atter for Bisahiri-Kjøbmænd, og det lykkedes atter at overvinde Vanskelighederne ved at trænge ind i Landet; det var Nari Khorsum, eller den vestligste Provinds i det chinesiske Tibet, der denne Gang blev gjort til Gjenstand for Undersøgelse, og det geographiske Resultat af denne Reise blev især den nu opnaaede Vished om, at Floden Indus eller Singh-gi-Chu (d. e. Løvefloden), som Navnet lyder i Tibetanernes Mund²⁾, nær ved sin Kilde, Nord for Himalaya, har et østligt Tilløb, og at dette østlige Tilløb, som Tibetanerne selv kun nævne som Singh-gi-Chu eller Singh-gi-Khamba (d. e. Løvemunden), virkelig ogsaa er den egenlige Indus, hvorimod den anden Arm, der tidligere urigtigen har været anseet for Hovedarmen, er meget mindre end den østlige og hos de Indfødte altid har et andet Navn, Garjung-Chu³⁾. Den sidste paa den

¹⁾ Montgomerie, Report of a Route-Survey from Nepal to Lhassa, and thence through the upper valley of the Brahmaputra to its source, i Journal of the Royal Geographical Society. Vol. XXXVIII (London. 1868.), p. 129—219.

²⁾ *Chu* betyder Flod eller Vand overhovedet. Hunter, A comparative Dictionary of the Languages of India and High Asia. London. 1868. 4o. p. 150, 164.

³⁾ De paa denne Reise gjorte Iagttagelser bleve allerede benyttede til det værdifulde Kaart: «Turkestan and the adjoining portions of British and Russian Territories, mapped on the basis of the Surveys made by British and Russian Officers up to 1867 and on recent Itineraries; compiled and photizincographed under the orders of Lieut.-Colonel J. T. Walker, Superintendent Great Trigonometrical Survey of India at his office in the Dehra Doon, August 1868.» I Europa fik man dog først en almindeligere Kundskab om den mærkelige Reise ved en Korrespondance-artikel fra Indien, dateret Calcutta den 19de Januar 1869, der blev meddeelt i Times af 17de Februar 1869 og derefter oversat i Fastlandets geographiske Tidsskrifter. Denne første Beretning kunde strax tilbagekalde Mindet om det gamle Sagn, hvorved jeg her har dvælet, og lod mig ikke uden Spænding imødesee den udførligere Beretning, der nu er bleven meddeelt af Montgomerie, Report of the Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. Vol. XXXIX (London. 1869.), p. 146—187.

samme Maade udførte Undersøgelsesreise, hvorom Noget er kommet til vor Kundskab, fandt Sted i Aaret 1868; den tredie Pandit, der havde deeltaget i den forrige Reise, og hvem Undersøgelsen i Øst-Tibet denne Gang var bleven overdraget, naaede nu, i sin igjen paatagne Rolle af en Bisahiri-Kjøbmand, ved et nyt Besøg i Nari Khorsum frem lige til Rudok, som ligger i det nordvestligste Hjørne af det chinesiske Tibet — og af hele det chinesiske Rige —, der her tjener som et Grændsefort mod Ladak eller Mellem-Tibet, og som har været omtalt af enkelte europæiske Reisende, men endnu ikke været betraadt af nogen Europæer¹⁾.

Hvad der for os under vor Undersøgelse maa give Panditernes Reiser den høieste Betydning, er de Oplysninger, som de ogsaa have haft Leilighed til at hjembringe om de rige Guldleier i Øst-Tibet. Allerede paa den første Reise fik den Pandit, som det lykkedes at naae Lhassa, Underretning om, at der halvanden Maanedes Reise fra Lhassa blev udgravet Guld i stor Mængde, og efter hvad han hørte saavel paa dette sit Besøg til Lhassa, som paa den følgende Reise gives der ogsaa i nordvestlig Retning en heel Række af Guldleier, der strække sig fra Lhassa lige til Rudok²⁾. Paa den anden Reise i Øst-Tibet, i Aaret 1867, traf han ogsaa selv i Provindsen Nari Khorsum en stor Leir af tibetanske Guldgravere. Han traf dem ved *Thok-Jalung*, det største Guldleie i den Deel af Landet, hvor de heller ikke havde glemt i de nøgne Klippevægge at udhugge og med hvide Stene at fremhæve Bogstaverne i de hellige Bønneord «Om mani padme hum» efter saa kæmpemæssig en Maalestok, at de kunde sees i en stor Afstand. Pan-

¹⁾ Montgomerie, Report of the Trans-Himalayan Explorations made during 1868, i Proceedings of the Royal Geographical Society. Vol. XIV (London. 1870.), p. 207—212.

²⁾ There is a whole string of gold-fields extending all the way from Lhasa to Rudok. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX, 154.

diten forblev i flere Dage hos dem og benyttede Tiden til at indhente Oplysninger om deres Forhold. Det er Enhver tilladt at grave mod at betale en aarlig Afgift af Guld, veiede en «Saishu», eller to Femtedele af en Unce Guld, men Myndighederne i Lhasa holde dog et vaagent Øie med Guldleierne, og en Guldkommissær, eller den saakaldte «Sarpon», har Overopsyn over hele Gulddistriktet eller, som det nævnes, «Sarhol», medens hvert Guldleie tillige har sin egen Forstander¹⁾. Udgravningen udføres med lange Jernspader, og Panditen fandt, at den Deel af Guldleiet ved Thok-Jalung, der var Gjenstand for Arbeidet, var en stor Udhuling med en Brede fra 10 til 200 Skridt og en Længde af en engelsk Miil eller en Fjerdingsvei; den havde en Dybde af 25 Fod, saa at man havde gjort Trin til at stige ned i den. Udbyttet af Guldet synes at være betydeligt og Fundene ere stundom meget vægtige; Panditen saae en Guldklump, der veiede to Pund. Med Hensyn til Guldprisen i Thok-Jalung forvissede han sig om, at denne ikke var synderlig høi, ikkun 30 Rupier (25 Rigsdaler) for Uncen. Der fandtes ogsaa to Telte, som tilhørte Leirens Guldsmede; disse vare, ligesom overhovedet de fleste Guldgravere, fra en fjernere Egn af Øst-Tibet, fra Provindsen Chung eller Omegnen af Shigatze. Saaledes som de her ere blevne skildrede, gjenfandtes Forholdene i Thok-Jalung atter i alt Væsenligt i Aaret 1868, da ogsaa den tredie Pandit paa sin Tilbagevenden fra Rudok besøgte de her leirede Guldgravere, efter at Tilbagevandringen allerede i Forveien havde ført ham først forbi et andet Guldleie ved *Thok-Nianmo*, og derpaa ogsaa givet ham Leilighed til at see Guldleiet ved *Thok-Sarlung*, der i sin Tid havde været Hoved Guldleiet i Egnen, men som nu for en stor Deel var blevet forladt efter Opdagelsen af Guldleiet ved Thok-Jalung²⁾.

¹⁾ *Sar* er det tibetanske Navn for Guld, deraf *Sar-chu* eller Guldstrømmen, *Sar-thol*, *Sar-pon*.

²⁾ The next place of importance seen was *Thok-Sarlung*, which at one time had been the chief gold-field of the district. Montgomerie, Trans-

Panditen var der kommen forbi en stor Udhuling, hvorfra Guldet var blevet udtaget, 30 til 40 Fod dyb, 200 Fod bred og to engelske Mile eller en halv dansk Miil i Længden. Endnu kan tilføies, at ved Siden af de her omtalte Guldleier, der omtales i Major Montgomeries Beretninger om Panditernes Reiser, blive paa et til disse Beretninger føiet, af ham tegnet Kaart *Thok-Munnak*, *Thok-Ragyok*, *Thok-Rakung* og *Thok-Dalung* angivne som andre, i Arbeid tagne Guldleier, der ogsaa i Nærheden af de omtalte skal ligge i Sarthol.

Fra en anden Side vide vi, at Sarthol eller Guldlandet, hvormed disse Undersøgelser reiser nu have ladet os stifte nærmere Bekjendtskab, under dette betegnende Navn, saaledes som det sees af de tibetanske Krøniker, allerede har været kjendt i det tiende Aarhundrede af vor Tidsregning¹). Og vi ville nu her søge at gjøre gjældende, at om man endog fra det tiende Aarhundrede gaaer halvandet Aartusind tilbage i Tiden, have de samme Egne seet den samme Færd af tibetanske Guldgravere, hvortil de endnu ere Vidner; med andre Ord: i de tibetanske Guldgravere, som Panditerne have lært os at kjende, gjenfinde vi Oldtidens guldgravende Myrer.

V.

Hvad for det Første de stedlige Forhold angaaer, afvige disse ikke fra, hvad der findes antydet i Oldtiden, hvori Herodot

---

Himalayan Explorations during 1868, i Proceeding of the Royal Geographical Society. XIV, 210. Det er formodentlig til det samme Sted, der har været sigtet, naar den Pandit, der i Aaret 1867 naaede Lhasa, i sin Dagbog bemærkede: "To the north-east of Lhasa, and one and a half month's journey from it, at *Sarka* or *Thok*, gold is extracted in large quantities" (Montgomerie, Report of a Route-Survey from Nepal to Lhasa, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXVIII, 174.). Under Forudsætning af Stedseenheden maa i de sidstanførte Ord Angivelsen i Nordost berøe paa en Misforstaaelse, der maa være meent Nordvest.

¹) Jvfr. Schlagintweit-Sakünlünski, Reisen in Indien und Hochasien III, 48.

satte de guldgravende Myrer i en Udørken (ἐρημία), og hvori det hos Strabo findes berørt, at de skulle have hjemme paa et Bjergplateau (ὄρηπέδιον) af omtrent 3,000 Stadiers, eller 70 til 80 geographiske Miles Omfang. Disse Antydninger passe i deres Almindelighed ikke ilde til Tibets Høiterrasse med Guldleierne i Provindsen Nari Khorsum. Panditerne, der i Aaret 1867 besøgte Landet, fandt, at dette Øst for Gartok — der ligger ved Bredden af Gartung-Chu og allerede har Navn af sin høie Beliggenhed¹⁾ — var «et stort, øde Bjergplateau» eller, som de ogsaa have udtrykt sig, «en øde og tør Høislette»²⁾, der kaldes Chojothol eller Antilope-Sletten paa Grund af den store Mængde af disse Dyr, som man finder her; «der viste sig ikke Tegn til nogen Sti, hverken Huse eller Telte vare at see, og de Reisende bleve bange for ei at kunne finde Vand»; «intet drikkeligt Vand kunde opdrives, indtil de fandt en Gletscher og smeltede dens Is»³⁾. Den af Panditerne, der trods disse Vanskeligheder og Besværligheder dog selv naaede frem lige til Thok-Jalung, fandt ogsaa endnu dette Sted med Guldgravernes Leir «paa en vid, øde Slette»⁴⁾, og da han paa Tilbageveien i Forening med de andre Panditer den 4de September var brudt op fra Giachuroff, eller en tibetansk Leirplads ved Indus, der kaldtes med dette Navn, traf de vel Nomader med Faareflokke og Kvæghjorder, men saae dog endnu ikke det mindste Spor til Landets Dyrkelse, førend de den 7de September naaede en lille Landsby, der frembød den første

1) Tok oder genauer thog heiszt «das anfangende, das oberste, das höchste». Schlagintweit-Sakünlünski, Reisen in Indien und Hochasien. III, 54.

2) A vast desolate plateau. — The desolate and arid table-land. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX. 149, 150.

3) On a head no signs of a path, or of either houses or tenths, were to be seen, and the party became anxious as to fresh water. — No potable water could be got, till they found a glacier and melted its ice. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX. 149, 150.

4) In a large desolate plain. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX, 151.

Plet af Kultur¹); om Reisen fra Thok-Jalung til Klostret Tadum, der ligger paa den store Vei til Lhassa, blev det fortalt dem, at den ligeledes gaaer «over store Sletter»²), og da den Pandit, som i Aaret 1868 naaede Rudok, herfra gik tilbage til Thok-Jalung, saa han ingen høie Bjergtoppe i Nord og Øst, men fandt kun Tegn-til, at der ogsaa maa findes en meget udstrakt Slette i denne Retning, som Tibetanerne netop omtale som Chang-tang eller «den store Slette»³). Det er ogsaa kun paa den nordøstlige Side af den Arm af Indus, som Tibetanerne kalde Singh-gi-Khamba, at alle de ovenfor anførte Guldleier ligge; Singh-gi-Khamba minder for saa vidt om den Maade, hvorpaa Floden Kamylinus i Oltiden bliver nævnt hos Ælian.

De stedlige Forhold forklare ogsaa, hvorfor de tibetanske Guldgravere strax kan have vakt Forestilling om Dyr. Himalaya-kjædens Navn har overhovedet den samme Oprindelse som Sneehættens, som die Schneekoppe, Snowdon, Ben Nevis eller Sierra Nevada⁴), Dhavalagiri betyder «det hvide Bjerg» ligesom

¹) When they came to a small village with the first patch of cultivation. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX, 156.

²) This route crosses some comparatively low ranges, but is said generally to run over great plains. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX, 162.

³) Which all tends to prove the existence of a large plain in that direction, the term *Chang-tang* meaning more over «the great plain». Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Proceedings of the Royal Geographical Society. XIX, 208—209. Det anførte tibetanske Ord forklares nøiere af Strachey (On the physical Geography of Western Tibet, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIII, 21.): «*Chang-tang* literally means the *North-Plain*, but in common parlance an *elevated plain*, or wide open valley, too high for any but pastoral uses, and generally a country of such valleys.»

⁴) Af den græsk-romerske Oldtids Forfattere, der nævne Himalaya, efter Formen Himavat, som Imaus, veed allerede Plinius (H. N. VI, 17.), at Navnet i de Indfødtes Sprog betegnede Bjergkjæden som sneerig (incolarum lingua nivolum significante); her viser sig det samme Kjendskab til Forholdene, hvormed Ptolemæus (Geogr. VI, 13.) ogsaa har Navnet for Lille Tibet eller Balti: *παρὰ τὸ Ἴμαον ὄρος Βόλται*.

Libanon eller Montblanc, og endnu høiere end Montblanc er Thok-Jalung, hvor Guldgravernes Leir efter Panditens Maaling stod 16,330 Fod over Havfladen¹⁾. Panditen, der opholdt sig ved Thok-Jalung fra den 26de til den 31te August 1867, siger, at han paa alle sine Reiser aldrig har kjendt en saa bidende Kulde, som ved Thok-Jalung, og det blev ham da ogsaa her fortalt af Formanden for Guldleiet, at alle Guldgraverne om Vinteren ere klædte i Peltsværk, da Ingen ellers vilde kunne leve her²⁾. Men naar Tornæus fandt, at Lapperne, iførte deres laadne Rensdyrdragt fra Top til Taa, med selve Ansigtet dækket paa Øine, Næse og Mund nær, «ikke toge sig anderledes ud end Dyrene selv»³⁾, har den samme Forestilling vistnok med større Lethed

1) Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX, 152. Aaret i Forveien havde Panditen fundet, at Hovedstaden i Øst-Tibet, Lhassa, ligger i en Høide af 11,699 Fod over Havfladen, altsaa flere tusind Fod høiere end St. Maria ved Monte Stelvio, der ligger 7,814 Fod høit, eller end Hospitiit paa Store St. Bernhard (Mons Penninus), som siden det tiende Aarhundrede, da det blev opført af St. Bernard de Menthon, en savoyisk Adelsmand, staaer i en Høide af 7,546 Fod. Det er kun i Amerika, paa Andesbjergenes snevre Plateau, at man træffer Byer, der hæve sig endnu høiere end Lhassa over Havfladen: Calamarca i Bolivia 13,260 Fod, Potosi i det samme Land 12,940 Fod; Quito i Ecuador naaer kun til 9,265 Fod. Men medens Byerne i Bolivia ligge i den tropiske Zone, ligger Lhassa over 30 Grader Nord for Æquator, og man har da ogsaa der til sine Tider streng Kulde, om endog ei saa streng som ved Thok-Jalung, hvor Guldgravernes Leir af alle af Mennesker permanent beboede Steder, baade i Nari Khorsum og overhovedet, er det høieste, der kjendes.

2) He told the Pundit, that he and every one else wore furs in the winter, and that they could not live at that season without them. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society XXXIX. 152. Lomer (Verbreitung der Pelzthiere auf unserer Erdoberfläche. Leipzig. 1872. S. 67.), der omtaler Brugen af Peltsværk som Æres- og Embedsdragt i China, har ikke været opmærksom paa Peltsenes store Betydning for Tibet.

3) Ut toto habitu videantur pilosi haud secus ac ipsæ feræ. Johannes Tornæus's Ord i Joannis Schefferi Lapponia. Argentorati. 1673. 4o. p. 208. Ordene findes ikke i Tornæus's Beskrivelse af Lapmarkerne, som Scheffer allerede kjendte som Haandskrift, og som nu haves trykt (Prosten och Kyrko-Herden i Tornå Mag. Johanni J. Tornæi Beskrifning öfver Tornå och Kemi Lappmarker. Författad år 1672. Stockholm 1772.), men ere

kunnet vækkes ved at træffe de guldgravende Tibetanere i deres Vinterdragt. Den har jo allerede for Fremmede af den ariske Race kunnet fremkaldes ved de tibetanske Ansigter alene; Næseryggen er hos Tibetanerne yderst flad¹⁾, og efter at Pallas har bemærket, at man hos Mongolerne og i den siberiske Grændseby Kiæchta ikke sjældent støder paa Tibetanere, tilføier han, at de «alle have en næsten utrolig Abelighed i deres Ansigter»²⁾. Og hertil komme nu Tibetanernes besynderlige Skikke. «Deres sædvanlige Maade at hilse paa er den, at de række Tungen ud, skjære Tænder, nikke med Hovedet og kradse sig bag Ørene»³⁾,

---

formodentlig tagne af et andet, nu ei længer kjendt Haandskrift af Tornæus, nemlig af den «Narratiuncula de Lapponibus eorumque moribus», hvormod Scheffer selv har bemærket (Joannis Schefferi Suecia Literata seu de Scriptis et Scriptoribus Sueciæ Opus posthumum, editum a Johanne Mollero, Flensburgo-Cimbri. Hamburgi. 1698. p. 157.): «Exstat Ms. in Bibliotheca mea.»

- 1) Eine Brille europäischer Art, die auf dem Nasensattel ruht, kanu einem solchen Gesichte nicht aufgesetzt werden. Schlagintweit-Sakülünski, Reisen in Indien und Hochasien. II, 49.
- 2) Eine fast ungläubliche Affenähnlichkeit in ihren Gesichtern. Pallas, Sammlungen historischer Nachrichten über die mongolischen Völkerschaften. Petersburg. 1776—1801. II, 407. Denne Abelighed har allerede bragt en fremmed Tilsætning til et tibetansk Oldsagn om Stammens første Forældre, der har været ældre end Buddhismens Antagelse, for saa vidt nemlig dette Sagn i sin nuværende buddhistiske Skikkelse lader Tibetanerne nedstamme fra en Hanabe og Hunabe (Koeppen, Die Religion des Buddha. Berlin. 1857—1859. II, 44—45.). Thi Tibet har ingen Aber, og den haandgribelige Tilsætning er vistnok kun et Udtryk for den Overraskelse, hvormed de buddhistiske Missionærer fra Hindostan, der have optaget Oldsagnet i deres buddhistiske Legende, her have stødt paa den turanske eller, efter Blumenbachs Betegnellesmaade, saakaldte mongolske Races fra deres eget saa afvigende Physiognomi.
- 3) Disse Ord ere tagne af Joseph Dalton Hookers «Himalayan Journals» (Second Edition. London 1855. Voll. I—II.), men da den engelske Botanikers Skrift ikke findes i vore Bibliotheker, optages de her efter Oversættelsen hos Perty, Grundzüge der Ethnographie. Leipzig und Heidelberg. 1859. S. 129. I alt Væsenligt tillægger ogsaa den franske Missionær Huc Tibetanerne denne Hilsemaade: «On se range dans les rues pour les laisser passer, et chacun leur tire la langue en signe de respect. Dans le Thibet, quand on veut saluer quelqu'un, on se découvre la tête, on tire la langue, et on se gratte l'oreille droite; ces trois opéra-

og det gjælder om alle Tibetanere, fra de høieste til de laveste, at de, naar de skulle sove, drage Knæerne tæt op til Hovedet og hvile paa dem og Albuerne. De Tibetanere, som i Ladak eller Mellem-Tibet bleve brugte ved den engelske Opmaaling, havde man givet Telte, men de sov dog uforanderligen paa den omtalte Maade, fordelende sig i en Rundkreds i Teltet¹⁾. Man tænke sig kun nogle hundrede Guldgravere, dækkede med Peltse, sovende i denne Stilling!

Men hvorfor er man kommen til at omtale disse dyrlignende Mennesker, som Myrer? Panditen, hvem vi skyldte vor Kundskab om Forholdene ved Thok-Jalung, bemærkede allerede paa sin første Reise i Øst-Tibet, at Vinden overalt er meget stærk paa de tibetanske Høisletter²⁾, og om den bidende Kulde under Sommerdagene ved Thok-Jalung bemærker han, at denne vistnok mere hidrørte fra den kolde Vind, som bestandig blæste her, end fra Stedets høie Beliggenhed. Guldgraverne ere derfor

---

tions se font en même temps.» — «Les Thibetains nous tiraient la langue, en se grattant l'oreille». — «Il nous tira brusquement sa langue, et s'en alla.» — «Il posa un genou en terre devant le Grand-Chef, et lui tira respectueusement la langue». (Huc, Souvenirs d'un Voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine. II, 266, 316, 465, 470.)

¹⁾ The position, in which Tibetans sleep, is a most extraordinary one; they invariably draw their knees close up to their heads, and rest on their knees and elbows, huddling every scrap of clothing they can muster on to their backs. Those, who are better off, rest in this manner on a sort of mattress that rises towards the head; and the poorer people in standing camps generally manage to get a suitable slope on the mountain side, or to arrange stones and earth so as to rise in the same way; but rich and poor adopt the same position for sleeping. The Tibetans employed in Ladak by the Survey, though provided with tents (shouldaries), universally slept in the way described above, arranging themselves in a circle round the tent. This position is most probably adopted in order to secure as much warmth as possible for the stomach, the thighs pressing against it and thoroughly excluding the external air. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX, p. 155.

²⁾ The wind throughout Tibet is generally very strong in the table-lands. Montgomerie, Report of a Route-Survey from Nepal to Lhasa, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXVIII, 152.

ikke blot nede i Jorden, naar de ere ved deres Arbeide i den store Udhuling — Panditen kunde, da han nærmede sig Thok-Jalung, høre de Arbeidendes Sang, inden han kunde see dem —, men af Hensyn til de kolde Vinde staae ogsaa de smaa mørke Telte — af et af sorte Yak-Haar gjort Filtstof —, hvori de ellers opholde sig, i en Række Fordybninger, hvortil man maa gaae ned ad lavede Trin. «Guldgravernes Telte», melder Panditen udtrykkelig, «ere uden Undtagelse opstillede i Fordybninger 7 eller 8 Fod under Jordens Overflade, for saaledes at holde Vinden borte»¹⁾. Hvad Herodot havde erfaret om de guldgravende Myrer, at ogsaa «de gjøre sig Boliger under Jorden»²⁾, gjælder saaledes bogstavelig ikke mindre om Guldgraverne ved Thok-Jalung, og denne Overeensstemmelse gav da vistnok ogsaa, i Forening med Guldgravernes travle Flid, den første Anledning til Myrenavnets Anvendelse i den fjerne Oldtid.

Thi at de gamle Sagn om guldgravende Myrer oprindelig have gjældt de tibetanske Guldgravere paa Høisletten, synes at bringes til Vished ved et Vink fra Oldtiden, der heldigviis er blevet bevaret, og hvorpaa jeg troer at turde lægge den største Vægt. Det skyldes Grækeren Megasthenes. Han blev af Stifteren af det græske Dynasti i Syrien, Seleukus den Første Nikator, sendt som Gesandt til Kong Sandrakottus i Indien, der efter Alexander den Stores Død havde sat sig i Spidsen for en national Bevægelse mod de græske Satraper, og til hvis Fordeel den græske Konge gjorde Afkald paa alle Fordringer paa Provindserne hiinsides Indus. I Grækernes *Sandrakottos* (*Σανδράκοτιος*) eller *Sandrokyptos* (*Σανδρόκλυπος*), som Navnet af dem ogsaa anføres, har den nyere Videnskab forlængst vidst at gjenkjende den indiske Kong *Tschandragupta*, der op-

1) The tents of the diggers are always pitched in pits some 7 or 8 feet below the surface of the ground, so as to keep out the wind. Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society XXXIX, 154.

2) *Οὔτοι ὄν οἱ μύρηνας ποιούμενοι οἰκίουν ὑπὸ γῆν.* Herodot. III, 102.

rindelig var en Sudra, og i hvis Ophøielse man derfor allerede synes at kunne spore Buddhismens begyndende Indflydelse; Sønesønnen Asoka, der aabent bekjendte sig til Buddhismen, blev for den buddhistiske Religion, hvad Constantin den Store senere er bleven for den christne Kirke¹). I den indiske Kongestad, som Grækerne kaldte *Palibothra*, men som egentlig hed *Pataliputra*, har Megasthenes dog ogsaa havt Leilighed til at omgaaes Brahmanerne, eller som han kalder dem «Philosopherne, der indtage den første Rang», og ved den indiske Konges Hof samlede han Stoffet til et Skrift om Indien, som førte Titlen *τὰ Ἰνδικά*, men som desværre kun i Brudstykker er kommet til os gennem andre af Oldtidens Forfattere²). Af en af disse, af Strabo, der selv kun nærede liden Tillid til Megasthenes, seer man, at denne har bragt Grækerne følgende Meddelelse om Indiens vidtomtalte, guldgravende Myrer: «*Det er om Vinteren, at de opgrave Jorden, som de ophobe ved Indgangene ligesom Mulvarpe*³». Den samme Oplysning fra Megasthenes møder senere igjen hos Plinius, ogsaa han har denne Beretning om Myrerne: «*De opgrave Guldet ved Vintertid, hvorefter Indierne bortsnappe det om Sommeren*»⁴). Men nu melder den indiske Pandit os hoist mærkeligen om Guldgraverne ved Thok-Jalung: «*Trods Kulden foretrække Guldgraverne dog at arbeide om Vinteren, og Antallet af deres Telte, der om Sommeren beløbe sig til 300, stiger om Vinteren til næsten 600. De foretrække Vinteren, fordi den frosne Jord da bliver staaende og ikke let udsætter dem for videre Forstyrrelse ved at falde ind*»⁵).

¹) Koeppen, Die Religion des Buddha. I, 161—166. Af den græsk-romerske Oldtids Forfattere vidste ogsaa Justin (XV, 4.), at Sandrakottus var *humili genere natus* (∴ en Sudra).

²) De ere samlede af Schwanbeck: Megasthenis Indica. Bonnæ. 1846.

³) Ὅρουιτουςι δὲ χειμῶνι τὴν γῆν; σωρεύουσι τε πρὸς τοῖς στομίους, καθάπερ οἱ ἀσφάλαιες. Megasthenes hos Strabo. XV, 1.

⁴) *Erutum hoc ab iis tempore hiberno, Indi furantur æstivo tempore.* Plin. H. N. XI, 36.

⁵) Spite of the cold, the diggers prefer working in the winter; and the number of their tents, which in summer amounts to 300, rises to nearly

Skjøndt de tibetanske Guldgravere ikke ere uden Vaaben, — thi ligesom Megasthenes havde hørt om de guldgravende Myrer, at de «levede af Jagt¹⁾», høre vi om dem, at de til deres Føde skyde den vilde Yak og andre vilde Dyr²⁾ —, ere de dog ikke sikre for røverske Overfald paa den øde Høislette. Den tredie Pandit, der i Aaret 1868 blev sendt til Øst-Tibet, oplevede selv et saadant Overfald, da han paa sin Tilbagevejen fra Rudok var kommen til en tibetansk Leir i Nærheden af Guldleiet ved Thok-Nianmo, hvor der dengang holdtes et aarligt Marked, og hvor den saakaldte Sarpon eller Overopsynsmanden over hele Gulddistriktet netop ogsaa havde indfundet sig. Overfaldet af den beredne Røverflok, der sagdes at komme fra den store Tengri-nor, eller Søen Nam-tso-Chimbo, endte i det Tilfælde med, at Røverne ved en Overeenskomst bleve kjøbte til at drage bort³⁾, men det viser sig saaledes ikke at være nogen overflødig Forsigtighed, at de guldgravende Tibetanere ogsaa medtage Hunde, som Vegetius allerede i sit Skrift om det romerske Krigsvæsen anbefalede som et godt Værn mod Overrumplinger⁴⁾, og der af saa mange Folk i Oldtiden (ere blevne brugte som gode Stridsfæller. I det trettende Aarhundrede priser Marco Polo Tibetanernes Hunde, som han kalder «store som Æsler», for deres Dygtighed til at gribe fat paa de vilde Dyr⁵⁾, og i vort Aarhundrede har Mir Izzet Ullah, hvis

600 *in winter. They prefer the winter, as the frozen soil then stands well and is not likely to trouble them much by falling in.* Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX, 154.

¹⁾ Ζῶντες ἀπὸ θήρας. Megasthenes hos Strabo. XV, 1.

²⁾ Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical Society. XXXIX, 155.

³⁾ Montgomerie, Trans-Himalayan Explorations during 1868, i Proceedings of the Royal Geographical Society. XIV, 209. Steppesøen Tengri-Nor (d. e. Himmel-Søen), ni Dagsreiser Nord for Lhasa, omtales nærmere hos Ritter, Erdkunde. IV, 228.

⁴⁾ Vegetius. IV, 26.

⁵⁾ Il ont chiens mastins grans comme asnes, qui sont moult bons à prendre bestes sauvages. Le Livre de Marco Polo. II, 380.

Reise gennem Tibet ovenfor er bleven omtalt, gjort denne Op-
tegnelse: «Hundene i Tibet ere to Gange saa store som de i
Hindostan; de have et stort Hoved, lange Haar, megen Styrke
og meget Mod; man siger, at de kunne staae sig mod en
Løve»¹⁾. Panditen, som vi nu skyldte vore bedste Efterretninger
om Øst-Tibet, og som allerede, inden han kom til Guldgraverne
i Thok-Jalung, havde lært disse Hunde at kjende i Lhassa, siger,
at Tibetanerne kalde dem «Gyaki eller de kongelige Hunde»²⁾.
Man kan ogsaa let faae den Tanke, at disse Tibets glubske og
kæmpestore Hunde stundom ere blevne forvexlede med selve
deres Herrer. Det er maaskee til disse Hunde og ikke til deres
Herrer, at der har været sigtet, naar Herodot erfarede, at der
endog hos Kongen af Persien gaves nogle af de guldgravende
Myrer, som man havde fanget og hidbragt fra deres Udørken³⁾.
Det er maaskee ogsaa til disse Hunde, at de oprindelige Kilder
til Megasthenes's Skildring egentlig have sigtet, naar de ikke
blot vidnede om «den overnaturlige Hurtighed»⁴⁾, hvormed de
guldgravende Myrer vidste at forfølge, hvorom allerede Herodot
havde hørt fortælle, men ogsaa tilføiede, at Indierne, der drog
ud for at frarane dem Guldet, pleiede at medtage Dyrekjød,
som de lagde paa forskjellige Steder, for at aflede Myrernes
Opmærksomhed fra, hvad der var i Gjære imod dem⁵⁾. Det er
fremdeles maaskee til Hundene, at der nærmest har været sigtet,
naar Dio Chrysostomus, talende om Guldøvernes Flugt og For-
følgelse, lader Myrerne, «naar de gribe fat paa dem, stride saa
længe, til de enten dræbe dem eller selv omkomme, efterdi

1) Voyage dans l'Asie centrale par Mir Izzet Ullah en 1812, i Klaproths
Magasin Asiatique. II, 16.

2) The Lhasa people call them Gyaki or royal dogs. Montgomerie, Trans-
Himalayan Explorations during 1867, i Journal of the Royal Geographical
Society. XXXIX, 152.

3) *Εἰσὶ γὰρ αὐτῶν καὶ παρὰ βασιλεῦ τῷ Περσέων, ἐνθεῦτεν θηρευθέντες.*
Herod. III, 102.

4) *Τάχος ὑπερφυές.* Megasthenes hos Strabo. XV, 1.

5) *Πρὸς δὲ τὸ λαθεῖν κρέα θήρεια προτιθέασιν κατὰ μέρη.* Megasthenes
hos Strabo. XV, 1.

de ere de stridbareste af alle Dyr¹⁾. Og det er maaskee endelig til dem, at der kan have været sigtet, naar Busbek, blandt andre sjeldne Dyr, som Tahmasp, Schahen af Persien, tilligemed flere kostbare Gaver lod en Gesandt overbringe Sultan Suleiman den Anden, ogsaa betegner et med Myrenavnet, saa at man i dette Tilfælde ved «det glubske og vilde Dyr» mulig turde tænke paa en Hvalp, som havde tilhørt en tibetansk Guldgraver eller «Myre»²⁾. En Beretning, hvorefter et Kobbeltyrkiske Hunde skal have deeltaget i Krigen mod Russerne i Aarene 1769—1774, har de la Barre Duparcq meent egentlig burde udtydes saaledes, at de saakaldte *Segbandi*, eller Hundevogterne i Seraillet i Constantinopel, dengang i stort Antal bleve sendte i Krigen, for at forstærke den svage Hær³⁾; dersom man

1) Οἱ δὲ αἰσθανόμενοι διώκουσι, καὶ μάχονται καταλαβόντες, ἕως ἀποθάνωσιν ἢ ἀποκτείνωσιν· ἀλκιμώτατοι γὰρ εἰσι θηρίων ἀπάντων. Dio Chrysost. Orat. XXXV.

2) Inusitati generis animantes, qualem memini allatam formicam Indicam mediocris canis magnitudine, mordacem admodum et sævam. Busbeks Brev, dateret den 16de December 1562, i Gislerii Busbequii omnia quæ exstant, p. 343. At Busbeks Skildring af Underhandlingerne mellem Shah Tahmasp og Suleiman paa et andet Sted viser, at Busbek ei altid har hørt rigtig efter, oplyser J. v. Hammer, Geschichte des osmanischen Reiches. III, 372.

3) De la Barre Duparcq, Les Chiens de Guerre. Étude historique, Paris 1869. p. 140. Jeg er dog ikke sikker paa, om de la Barre Duparcq har fuldkomment Ret. For det Første var det maaskee ikke hiin Tids virkelige Hundevogtere i Seraillet, saaledes som han mener, der bleve sendte Hæren til Forstærkning; thi lige siden Muhamed den Anden, da han reducerede sin store Jagt-Etat, havde ladet sex Tusind af dens Hundevogtere indtræde blandt Janitscharerne, havde der mellem disse efter denne Stamme bestaaet særegne Regimenter, der beholdt Navnet *Segban* eller Hundevogterne og stode under et særegt Overhoved, *Segbanbaschi* (J. v. Hammer, Geschichte des Osmannischen Reiches. Pest. 1827—1835. I, 244, 505, 611. II, 428—429.). Og i et Skrift, som de la Barre Duparcq ikke har kjendt, men som har den nu saa navnkundige preussiske Feltmarchal Moltke til Forfatter, nemlig i en historisk Fremstilling af den russisk-tyrkiske Krig i Europa i Aarene 1828—1829, som Moltke udgav anonymt, efter at være vendt tilbage fra sit flereaarige Ophold i Tyrkiet, hvor han efter Sultan Mahmud den Andens Anmodning med flere preussiske Officerer havde forestaaet Reformeringsen af den tyrkiske Hær,

virkelig endnu i det forrige Aarhundrede ved Mistydning har kunnet forstaae om de tyrkiske Hunde, hvad der blev sagt om dem, som de skulde være lydige, har Fortiden i al Fald lettere stundom kunnet komme til at gjøre en modsat Forvexling.

Man behøver derimod aldeles ikke at tænke paa de kæmpestore tibetanske Hunde, men kun at mindes, hvad vi nu have erfaret om Peltsene, hvori de tibetanske Guldgravere indhylle sig om Vinteren, for ligefrem at have den naturligste Forklaring af en Beretning, der egentlig hidrører fra Nearchus. Denne, en af Alexander den Stores Ungdomsvenner, fik, som bekjendt, da den macedoniske Konge vendte tilbage fra Indien, det Hverv at seile ned ad Indus og fra Indus's Munding over Havet at naae til Munden af Euphrat. Nearchus havde beskrevet sin Seilads i et eget Skrift, som det synes under Titlen *παράπλους*, og efter hvad baade Strabo og Arrian meddele, havde han fortalt, at det vel ei var lykkedes ham i Indien at see noget levende Exemplar af de guldgravende Myrer, men at han derimod kunde forsikre, at han havde seet Skind af dem, der lignede Pantherskind¹⁾; flere Skind, aftagne de guldgravende Myrer, vare blevne bragte til den macedoniske Leir²⁾.

---

omtales endnu Hunde som Deeltagere i den sidstnævnte Krig: «Da man für sämtliche Truppen Zelte, Getreide, Vorräthe, Ochsen und Schlachtvieh, *selbst Hunderte von Hunden zur Sicherung der Läger mitführte*, so war natürlich der Schwarm unermesslich. Dieser ganze Schwarm von Menschen *und Bestien* stand unter dem Bonaldbaschi, welcher mehrere Hundert Alaitschause oder Ordonnanzen und Metscherdi oder Fourierschützen zu seinem Beistand hatte.» Ligeledes senere under Skildringen af Forholdene efter Slaget ved Kulewtscha: «Am folgenden Tage ritt der Commandirende (Diebitsch) abermals mit schwachem Gefolge zu einer Recognoscirung gegen Schumla vor. Man traf auf keinen Feind, sondern nur *auf ungeheure Meuten von Hunden*, welche die Leichnahme auf dem Felde verzehrten und *die sie störenden Reiter förmlich anfielen*» (Der russisch-türkische Feldzug in der europäischen Türkei¹ 1828 und 1829. Berlin 1845. S. 26, 328.).

¹⁾ *Τῶν δὲ μυρμηκῶν τῶν χρυσωρύχων δέρματα ἰδεῖν φησὶν οὗτος παραδελείας ὁμοία.* Strab. XV, 1.

²⁾ *Ἐπεὶ καὶ ὑπὲρ τῶν μυρμηκῶν λέγει Νέαρχος μύρμηκα μὲν αὐτὸς οὐκ ἰδέειν, ὁποῖον δὲ τινα μετεξέτεροι διέγραψαν γίνεσθαι ἐν τῇ Ἰνδῶν*

Der er endnu et andet Træk til de guldgravende Myrers Beskrivelse, der er kommet til os fra Oldtiden, og som hidtil har voldt Fortolkningen meget Bryderi. Det skyldes den ældre Plinius, der i sin Naturhistorie har disse Ord om det gamle Herculestempel i Erythræ, en af de tolv joniske Stæder i Lilleasien: «I Erythræ, i Herculestemplet, opbevaredes et Vidunder: et Par Horn af en indisk Myre»¹). En af de ældre Fortolkere, der endnu ikke tænkte paa at forstaae de gamle Beskrivelser af de guldgravende Myrer om Mennesker, nemlig Samuel Wahl, som meente, at der ved den guldgravende Myre var sigtet til Hyænen, veed lige over for det anførte Sted af Plinius ingen anden Udvei for den ældre Fortolkningsmaade, end at skrive saaledes: «Hornene, som Plinius omtaler, kunde mulig hos denne Dyreart, der efter den hele Beskrivelse hos de Gamle var uhornet, have hidrørt fra en sjelden Varietet eller et Misfoster, saaledes som man af og til har kjendt dem hos andre uhornede Dyr; men jeg formoder dog snarere, at Læsemaaden hos Plinius er forvansket, og at der enten i Stedet for *cornua* maa læses *coria*, tilberedte Huder, eller at *cornua* skal staae i Betydning af Tænder ligesom hos Elephanterne»²).

Den Fortolkning af Stedet hos Plinius, som jeg i Modsætning til den foranførte her skal fremsætte, og som forhaabentlig vil findes noget mere naturlig, grunder sig paa en Formodning om de tibetanske Guldgraveres Klædedragt, som jeg allerede

---

γῆ, δοράς δὲ καὶ τούτων ἰδεῖν πολλὰς ἐς τὸ σιραιόπεδον κατακομισθείσας τὸ Μακεδονικόν. Arrian. Indica. c. 15.

¹) *Indicæ formicæ cornua Erythris in æde Herculis fixa miraculo fuere.* Plin. H. N. XI, 36.

²) Die Hörner, deren Plinius gedenket, müssen etwa von einer einzelnen seltenen Varietät oder Fehlgeburt der Thierart, die nach aller Beschreibung der Alten ungehörnet war, gewesen sein, wie sie hin und wieder bei andern ungehörnten Thieren bekannt gewesen sind; ich vermüthe aber, dass die Lesart in Plinius verdorben ist, und entweder *coria* statt *cornua* (gahr gemachte Häute) wieder hergestellt werden muss, oder *cornua* wie bei den Elephanten in der Bedeutung *Zähne* gelten. Wahl, Erdbeschreibung von Ostindien. II, 484—485.

havde næret, inden det ved et Vidnesbyrd fra et Øienvidne lykkedes mig at faae den hævet til Vished. Det maa vistnok betragtes som en Sjeldenhed i Kjøbenhavn at kunne faae Oplysning om Tibetanerne af Nogen, der selv har seet dem, men dette Lod har, under denne min Undersøgelse af Sagnet om de gulldgravende Myrer, heldigviis været mit. En Landsmand, Hr. Frederik Severin, der, efter at man i Indien havde begyndt at dyrke Thee, allerede i en længere Aarrække har været Plantageeier i det nu af Theeplantager saa stærkt opfyldte Assam, Forindiens nordøstligste Provinds, har der paa sin Hovedplantage, som ved Foden af Himalaya bærer det danske Navn «Grønlund», levet gift med en Datter af William Robinson, der var «Inspector of Government Schools» i Assam, og denne Dame har under sit Ophold i Danmark seet sig istand til at give mig den Oplysning, som jeg ønskede.

Assam er, som bekjendt, ikke mindre end Kaukasus i ethnographisk Henseende mærkeligt som Sammenstødspunktet for forskellige Racer; ved dette Bolværk mødes fra vidt fjernede Udgangspunkter de forskjelligste Stammer: fra Vesten de ariske Indier, som fra Syden Bag-Indierne, fra Østen Chineserne og fra Norden Tibetanerne. Medens den høieste Kam af Himalaya indtil Floden Kali danner Grændsen mellem Indierne og Tibetanerne, forekomme fra nu imod Østen Tibetanere eller Bod-Stammer ogsaa paa Sydaffaldet af Himalaya; saaledes er Norden for Assam Bhotan eller, som Tibetanerne selv kalde det, Lhopato beboet af dem. Da William Robinson, der har efterladt sig et Navn i Litteraturen ved et Værk over Assam og ved Afhandlinger om nogle af Assams tibetanske Nabofolk¹⁾, i sin Tid gjorde et Besøg til Øvre-

---

¹⁾ Hans Værk over Assam har denne Titel: *A descriptive Account of Asam, with a Sketch of the local Geography, and a concise History of the Tea plant of Asam, to which is added a short Account of the neighbouring Tribes, exhibiting their History, Manners and Customs.* Calcutta. 1841. Robinsons «Notes on the Languages spoken by the various Tribes inhabiting the valley of Asam and its mountain confines» findes trykte i Jour-

Assam, fulgtes han paa sin Reise op ad Himalaya af sin dengang unge Datter, som med ham her gjæstede en Ven af Familien, Oberst Holroyd, der da fungerede som administrativ Embedsmand i disse Egne. Oberst Holroyd greb en sig tilbydende Leilighed til at vise sine Gjæster fra Assam-Dalen et for dem fremmed Syn, idet han forestillede dem nogle Tibetanere, der netop dengang med deres underlige Klædedragt vare komne over Høideryggen, og den unge Ellen Robinson kunde da i sit fjortende Aar, hvad hun senere har bemærket for mig, selv overtude sig om, at der gives Tibetanere, som indhulle sig saaledes i Yak-Oxens Skind, at de ogsaa bære dens Horn, der ikke aftages, over Hovedet¹). Til denne Tibetanernes Klædedragt, hvori de ved denne Leilighed ogsaa optraadte i Assam — eller, som Tibetanerne kalde det, Ashong —, tør det vel ogsaa antages, at der allerede er blevet sigtet paa det ovenanførte, mærkelige Sted i det gamle indiske Epos Mahabharatha; thi ved Siden af de Folk, der bragte Kong Judhishthira deres Tribut i Myreguldet (pipilika), i Honning fra Himalaya og i Haler af den tibetanske Yak, anføres her ogsaa andre Bjergstammer, der bragte ham andre Gaver, og blandt disse nævnes Kankaerne, som vi med fuld-

---

nal of the Asiatic Society of Bengal. Vol. XVIII, (Calcutta. 1849.), Part. I, p. 183—237, 310—349, hans «Notes on the Dophlas and the peculiarities of their Language» i det samme Tidsskrift, Vol. XX, (Calcutta. 1852.), p. 126—137, og hans «Notes on the Languages spoken by the Mi-Shmis» ligeledes i det samme Tidsskrift, Vol. XXIV (Calcutta. 1856.), p. 307—324. Jeg har med Lassen (Indische Alterthumskunde. I, 543.) og med Robinson selv nævnt de her ommeldte Folk som tibetanske, skjønt de hos Beames (Outlines of Indian Philology, with a map shewing the distribution of Indian Languages. Second Edition. London. 1868. p. 7.) gjøres til bagindiske.

¹) Som skikket til at give nogen Forestilling om, hvorledes de peltsklædte Tibetanere bære Yakhornene, har min Kilde, Fru Severin, troet at kunne paapege en af Afbildningerne i Woods Natural History of Man, an Account of the Manners and Customs of the uncivilized Races of Men (London. 1870.), nemlig et Billede (p. 645.), der fremstiller en nordamerikansk Indianer, en Høvding hos Mandanerne ved Missourifloden, med Bisonhorn over Hovedet.

kommen Sikkerhed kjende som Beboere af det østlige Tibet¹⁾, netop som «de haarrige og *hornede* Kankaer»²⁾. Og til denne Tibetanernes eiendommelige Hovedbedækning paa de iiskolde Høisletter tør det vistnok ligeledes antages, at der oprindelig har været sigtet ved den Beretning, der lød saa vidunderlig, naar den blev gjengiven i Templet i Erythræ, naar man her om det Par Horn, Templet opbevarede som sin store Skat, kunde forsikkre Besøgerne, at de engang havde tilhørt en af de guldgravende Myrer.

For os lyder Fortællingen ikke længer som et Vidunder: «De guldgravende Myrer» have oprindelig ikke betegnet Dyr, hverken virkelige Myrer — saaledes som den naive Oldtid antog — eller andre større Dyr, hvormed de skulle være for-

¹⁾ De omtales oftere i den gamle chinesiske Historie under Navnet *Kiang*. Abel Remusat, *Remarques sur l'extension de l'empire Chinois du coté de l'occident*, i *Mémoires de l'Institut Royal de France, Académie des Inscriptions et belles Lettres*. Tome VIII (Paris. 1827.), p. 111, 113, 126.

²⁾ I Lasséns Oversættelse af Stedet i Mahabharata anføres ogsaa Kankaerne efter deres Beskrivelse heri som «die haarreichen und *gehörnten*», men han tilføier saa med Hensyn til det sidste Tilnavn i en Parenthes: «spitzköpfigen? *cringin*» bedeutet auch gipfelig», og han formoder da, at «der letzte Beinamen bezeichnet sie als stammverwandte der Völker des südöstlichen Asien» (*Indische Alterthumskunde*. I, 374, 1023.). Efter hvad ovenfor er blevet udviklet, vil Beskrivelsen dog ikke længer kunne volde Vanskelighed. Beretningen om hine hornede Kankaer eller om «*homines cornuti*», der endnu omtales i Epistola Presbyteri Joannis (hos Oppert. p. 169.), er ikke heller aldeles enestaaende, en paa sin Maade tilsvarende Hovedbedækning tillægges i Oldtiden nogle af de sorte Stammer i Asien, der ogsaa udgjorde den oprindelige Befolkning af Indien og her engang naaede op lige til Himalaya, hvor allerede Mahabharata nævner «sorte Himavatbeboere», og hvor en Rest af denne sorte Befolkning endnu er bleven tilbage i Levningerne af Ragierne. Herodot, der omtaler disse sorte Stammer som Østens Æthiopere, anfører ogsaa Skarer af dem som Deeltagere i Xerxes's store Tog mod Hellas, bemærker, at de paa Toget i Forening med de egentlige Indiere dannede en Hærfdeling, der var sat under Overbefaling af Fornazathras, Artabates's Søn, og skriver derpaa (VII, 70.): «Disse asiatiske Æthiopere vare for største Delen udrustede paa samme Maade som Indierne, men havde paa Hovederne Skind af Hestepander, som vare aftukne med Øren og Manke. Manken var dem i Stedet for Plumads. *Heste-Ørene havde de opheftede*

vexlede paa Grund af disses Graven eller Udseende — saaledes som saa mange navnkundige Videnskabsmænd lige indtil vore Dage have meent —, men fuldtblodige Mennesker: tibetanske Guldgravere, der i den fjerne Oldtid færdedes og viste sig, som de endnu færdes og vise sig.

---

lige i Veiret (τὰ δὲ ἄτα τῶν ἑλλων ὀρθὰ πεπηγῶτα εἶχον)*. Heeren har meent, at man endnu seer Krigere med denne eiendommelige Hovedbedækning afbildede i det gamle ægyptiske Palads ved Theben, paa Nilens venstre Bred ved Medinet-Habu, som de franske Lærde henførte til Sesostris eller Ramses den Store, men som senere er bleven henført til Ramses III eller Ramses IV. Blandt de historiske Reliefs paa Murene findes her den mærkelige Afbildning af et ægyptisk Søslog, og mellem de i dette Slag af Ægypterne Overvundne bære nogle Hobe ifølge Heeren (Ideen. II, 1, 291.) «stets eine Kopfbedeckung, welche unverkennbar eine Thierhaut mit aufrecht stehenden Ohren ist»; han troer derfor allerede i denne Afbildning at kunne gjenkjende hine af Herodot til Indien henførte Folk. Mig forekommer dog Afbildningen ingenlunde at være saa tydelig (Description de l'Égypte, ou Recueil des Observations et des Recherches, qui ont été faites en Égypte pendant l'expédition de l'armée française. Paris. 1809—28. fol. Antiquités. Vol. II, Planche 10. I Monumenti dell' Egitto e della Nubia, designati dalla spedizione scientifico-letteraria Toscana in Egitto, interpretati ed illustrati dal dottore Ippolito Rosellini. Pisa. 1832—44. Tavole. Tom. I, No. 131.). De franske Lærde have ogsaa selv i Afbildningen kun fundet «la tête couverte d'un casque de fer, qui paroît en prendre exactement la forme, et dont le contour arrondi n'est interrompu que par deux petites cornes placées en avant et en arrière». (Description de l'Égypte. Antiquités, Descriptions. Tom. I, Chap. IX, p. 56.), og ogsaa Rosellini betegner den tilsigtede Hovedbedækning som «una specie di elmetto con due corna» (I Monumenti dell' Egitto e della Nubia. Monumenti storici. IV, 36.).
